

ТҮРҮЗӘМ

XV ТУРИЗАМ

ДПСИР рамка

1. Што се случува?

Република Северна Македонија е земја со исклучително голем туристички потенцијал благодарение на своите природни убавини и прекрасната животна средина. Покрај позитивните аспекти од туризмот, исто така, развојот на туризмот носи и неоспорни оптоварувања на животната средина - зголемена емисија во воздухот и водата, поголеми количини на отпад, зголемена бучава и сообраќај, потреба од изградба на подобра инфраструктура, па дури и визуелно нарушување на пределот како целина, предизвикано од изградба на туристички објекти.

Затоа, неопходно е туризмот да се развива врз темелите на долгорочен одржлив развој, систематски и координирани планови за развој на останатите сектори во координација со туризмот, земајќи ги предвид сите потенцијални позитивни и негативни последици врз животната средина и останатите сектори.

Гледано од економски аспект, треба да се нагласи дека туризмот има многу мал удел врз економскиот развој на Република Северна Македонија. Учеството на туризмот во бруто –

домашниот производ има променлив тренд и во 2019 изнесува 1,6%.

Каква е состојбата на интензитетот на туризмот?

Бројот на ноќевања/туристи по глава на жител дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.), и ни покажува колкав е интензитетот на туризмот во земјата.

Бројот на ноќевања и туристи постојано се зголемува по глава на жител, на ниво на држава. Бројот на ноќевања по глава на жител од 2002 до 2021 бележи пораст од 38%, исто така, и бројот на туристи по глава на жител, го следи овој тренд и има пораст од 75%. Во 2021 година се забележува закрепнување на туризмот, но нивоата не се сеуште како пред пандемијата, и во однос на 2019 имаме негативен биланс од 19,8% во поглед на бројот на ноќевања по глава на жител.

Разгледувано според регионалната дистрибуција во 2021 година бројот на ноќевања по глава на жител е најголем во Југозападниот регион, 6,9 ноќевања по глава на жител, по што следува Југоисточниот регион, 3,1 ноќевања по глава на жител, што ни укажува дека регионите со езерско крајбрежје имаат најголем интензитет на туризмот. Во истата година, Вардарскиот и Североисточниот регион имаат најмал интензитет на туризмот и тој изнесува 0,2 и 0,1 ноќевање по глава на жител соодветно. Овие региони имаат најмал интензитет разгледувано и според бројот на туристи по глава на жител.

Сезонската карактеристика е специфика на туризмот во Северна Македонија, како и во повеќето земји од регионот, интензитетот на туризмот се одвива со нееднаква постојаност во текот на целата година. Поголемиот број од туристите патуваат во одредена сезона лето или зима во зависност од дестинацијата. Имено, се забележуваат пикови најчесто во месеците јули и август, каде бројот на туристи и ноќевања е поголем во однос на останатиот период од годината и за 4-5 пати. Ова е особено изразено во Југозападниот, Југоисточниот и Пелагонискиот регион, каде што се наоѓаат трите езера, додека спротивно на овие региони, во Полошкиот регион пиковите се забележуваат во јануари и февруари заради зимските скијачки центри.

1.1 Какви се карактеристиките на туристичкиот промет?

Вкупниот број на странски и домашни туристи и бројот на нивните ноќевања во одредено подрачје го карактеризираат туристичкиот промет.

- Доаѓања на туристи

Во однос на меѓународната туристичка посетеност, вкупниот број на странски туристи во периодот кој се разгледува има развоен карактер, односно тренд на зголемување од 2,5 пати, во 2021, во однос на 1997 година. Во Република Северна Македонија доминантно место заземаат туристите од непосредното опкружување, односно Европа.

Овој развоен тренд во 2020 беше нарушен поради рестрикции за патувања на светско ниво и притоа бројот на странски туристи во 2020 беше скоро идентичен како на нивоата од 1997 година. Како доминантни туристи останаа да бидат земјите од нашето опкружување и тоа туристите од Турција (12,2%), Грција (9,5%), Бугарија (7,8%), Србија (7,7%) и Албанија (5,4%), додека од останатите континенти најмногубројни се туристите од Соединетите Американски Држави (3,1%).

Вкупниот број на домашни туристи во разгледуваниот период има пад од 14,5% во однос на нивоата од 2000 година. Во 2019 година има најголем број на домашни туристи, а во 2001 година има најмал број на туристи.

- Ноќевања на туристи

Ноќевањата ја следат посетеноста на странски туристи во Република Северна Македонија. Вкупниот број на ноќевања од странските туристи остварен во 2021 година изнесува 670.460 ноќевања. Од сумираните резултати може да се воочи дека најголем број ноќевања оствариле

туристите од Холандија, со најголем удел во просечниот престој на туристите и изнесува 4,64 дена.

За жал, кога станува збор за посетеност од домашните туристи, остварените ноќевања не ја следат туристичката посетеност која има минимален пораст. Во 2021 година се остварени вкупно 1.643.083 ноќевања, што во однос на 2000 година претставува тренд на опаѓање од 15.3%.

И во поглед на просечниот престој, резултатите ги одразуваат овие односи, односно просечниот престој на домашните туристи од 4,7 дена во 2000 година, се намалил на 4,02 дена во 2021 година, што претставува пад од 15,3%. Сепак просечниот престој за целокупниот период на домашните туристи изнесува 4,44 дена, сеуште е забележително повисок од просечниот престој на странските туристи кои релативно кратко престојуваат во Република Северна Македонија и должината на просечниот престој изнесува околу 2,31 ден.

– Регионална дистрибуција

Според регионална дистрибуција најмногу странски туристи пристигнале во Скопскиот регион, 3.152.208 туристи, по што следи Југозападниот регион, 2.321.454 туристи, а најмалку во Североисточниот регион 79.615 туристи. Во однос на остварените ноќевања, туристите во Југозападниот регион оствариле најголем број ноќевања, по што следува Скопскиот регион.

Гледано по статистички региони најголем број и ноќевања на домашни туристи има во Југозападниот регион, а најмал во Североисточниот регион, што значи дека остварените ноќевања ја следат туристичката посетеност.

– Видови места

Кога се разгледува туристичкиот промет според видови места, се забележува дека најмногу посетено од странските туристи е Скопје со удел во вкупниот број на странски туристи од 41,5%. Езерските туристички места се најмногу посетени од домашните туристи со удел од 75,5%. Исто така, во овие места се остварени и најголем број на ноќевања од сите туристи, странски и домашни.

1.2 Какви се карактеристиките на сместувачките капацитети во туризмот?

Вкупниот број на капацитети за сместување – објекти во периодот од 2000 до 2021 година има тенденција на пораст од 55,1%. Бројот на соби има пораст од 10,7%, а бројот на легла има пораст од 4,3%, што се должи на подобрување на стандардот во објектите за сместување.

Во однос на структурата на капацитетите за сместување важно е да се акцентира дека зголемувањата се присутни кај објектите од хотелски карактер, а намалувањата, пред сè, се во областа на бањски и климатски лекувалишта и пансиони. Бројот на хотелските капацитети во 2021 година во однос на 2008 пораснал за 146.7%, бројот на бањски и климатски лекувалишта се намалил за 50,0%, а бројот на пансиони за 100%.

1.3 Кои се притисоците врз животната средина од секторот туризам?

Во Северна Македонија, најголемиот дел од товарот на животната средина од туризмот е просторно и временски определен, т.е. концентриран на крајбрежјето во текот на летната сезона. Квалитетот на туристичката понуда, а со тоа и посакуваната економска добивка, директно зависи од зачувувањето и квалитетот на животната средина. Доколку планирањето и активностите на туристичкиот сектор не се спроведат во согласност со заштитата на животната средина, се јавува деградација на неговите компоненти, кои се примарен ресурс на туризмот.

Во периодот што се разгледува, интензитетот на туризмот е зголемен неколку пати, што значи дека притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.) се зголемил.

Податоците за количеството на создаден комунален отпад од секторот туризам и користени водни ресурси во туристичкиот сектор сè уште не се собираат, истите се проценети и се добиени со пресметка, согласно методологијата на EUROSAT.

Според податоците од процената, количината на отпад од секторот за туризам пораснала во периодот од 2012 до 2021 година за 40%. Во 2021 година врз основа на процената, како и остварените ноќевања на туристите создадени се 3.695,5 тони отпад во секторот туризам, што претставува удел во вкупната количина на создаден комунален отпад со 0,41%.

Разгледувајќи на ниво на статистички региони, може да се забележи дека Југозападниот регион генерира најмногу отпад создаден од туризмот и неговиот удел во вкупната количина на создаден комунален отпад изнесува 2,21% во 2021 година.

Уделот во количина на создаден комунален отпад од туризмот во Југозападниот дел просечно опфаќа 64% од вкупното количество на отпад од туризмот, што е последица на најголем број на туристи и ноќевања во Југозападниот регион, односно најголем интензитет на туризмот.

Може да се констатира дека туризмот не е рамномерно распределен на целата територија на државата, со што и притисокот од создаденото количество на отпад некаде е поголемо.

Разгледувајќи го периодот од 2002 до 2021 година, се забележува дека трендот на користената вода во туризмот изразена во милиони m^3 на година, има променлив тренд, и се движи помеѓу 0,93 и 5,94 милиони m^3 на година. Според процената, уделот на користените водни ресурси во туризмот, во вкупното количество на водни ресурси, во 2021 година, во однос на 2002 година се зголемило за 37,6%, односно потрошувачката на вода во туристичкиот сектор се движи помеѓу 0,27% и 0,51% во вкупното количество на водни ресурси во Република Северна Македонија.

Бидејќи најголем број туристи има во текот на летната туристичка сезона, се очекува дека потрошувачката на вода е во овој период ќе биде зголемена, што значително ја оптоварува инфраструктурата за водоснабдување, особено во деловите од земјата каде што се езерата.

2. Зошто се случува?

Треба да се напомене дека на светско ниво во 2020 се затворија многу граници и туризмот претрпе сериозни последици како резултат на пандемијата предизвикана од Ковид-19. Затоа резултатите кои до 2019 година следеле еден растечки тренд, во 2020 беа прекинати. Во 2021 се следи делумно закрпенување на туризмот.

Република Северна Македонија се повеќе се промовира како атрактивна туристичка дестинација, поради што имаме зголемен вкупен број на туристи и ноќевања, особено на странски туристи кои влијаат на зголемениот интензитет на туризмот, со што се зголемува и притисокот на животната средина генерално. Атрактивноста произлегува од забележителното културно и природно наследство и претставува основа за појава и пораст на туристичкиот промет, но не сите региони во земјата се еднакво атрактивни за туристите, затоа во некои региони туристичкиот промет е многу поголем во однос на другите.

Исто така, друга причина за нееднаква постојаност на интензитетот на туризмот во текот на целата година, односно сезонска карактеристика на туризмот е тоа што, поголемиот број од туристите патуваат во одредена сезона лето или зима во зависност од дестинацијата.

Ваквата нерамномерност на целата територија на државата, а и сезонската карактеристика на туризмот, е причина за различна потрошувачка на вода, на ниво на региони и на ниво на сезона, односно зголемено количество на отпад од туризмот. Зголемувањето значително ја оптоварува инфраструктурата за водоснабдување, односно притисокот на комуналните претпријатија од создаденото количество на отпад, особено во деловите од земјата каде што се езерата. Овој притисок е директно поврзан и со бројот на сместувачки единици кои може да имаат позитивно и негативно влијание. Позитивните влијанија се сврзани со правилното искористување на

просторот за лоцирање на капацитетите, а негативно кога на несоодветен начин се окупира просторот со сместувачки капацитети.

Како и во останатите земји од светот и во Северна Македонија климатските промени влијаат и се закануваат на одредени туристички дестинации кои се зависни од нивната природна средина, заради промена на температурата, суши, поплави и слично.

Сообраќајната инфраструктура има исто така големо влијание врз туристичкиот интензитет во одредена област. Со постоечката патна инфраструктура скоро сите делови од земјата се лесно достапни. Главните патишта се генерално во добра состојба, додека локалните патишта, посебно до одредени далечни места може да бидат во лоша состојба, што може да биде пречка за посетеност на истите.

Туризмот гледано од економски аспект е позитивна активност, бидејќи преку него се очекува зголемување на остварените приходи од туризмот во земјата, обезбедувајќи економски бенефит на повеќе сектори како што се: угостителство, трговија, занаетчиство, култура итн.

3. Дали имаме национална цел?

Националните цели се пропишани во Националната Стратегија за развој на туризмот 2016-2021, подготвена од Министерството за Економија. Стратегијата ги дефинира следните општи цели кои се поврзани со секторот животна средина:

- Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам
- Определување на подрачја од приоритетно значење за развој на туризмот
- Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси
- Заштита на природното богатство и биодиверзитетот во туристичките дестинации
- Промовирање на органско фармерство, производство на здрава храна и особено, традиционално производство на некои производи (на пример, сирење, вино), производство на мед, одгледување на билки итн.
- Промовирање на одредени типови на туризам како што се вински туризам, ловечки туризам, следење на птици итн.
- Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливо управување со комуналниот отпад и користење на водните ресурси од туризмот
- Унапредување на сместувачките капацитети во туризмот

Стратегијата ги дефинира следните конкретни цели кои се однесуваат на бројот на ноќевања на туристите:

Реалистично сценарио	Вкупно туристи	Странски туристи	Домашни туристи
Вкупен број на ноќевања во 2021	3.100.000	1.600.000	1.500.000
Вкупен број на ноќевања во 2030	5.200.000	3.400.000	1.800.000
Севкупна годишна стапка на раст (СГСП)	5,3%	8,2%	1,9%

Оптимистично сценарио	Вкупно туристи	Странски туристи	Домашни туристи
Вкупен број на ноќевања во 2021	3.400.000	1.800.000	1.600.000
Вкупен број на ноќевања во 2030	6.100.000	4.100.000	2.000.000
Севкупна годишна стапка на раст (СГСР)	6,4%	9,6%	2,6%

Песимистичко сценарио	Вкупно туристи	Странски туристи	Домашни туристи
Вкупен број на ноќевања во 2021	2.700.000	1.400.000	1.400.000
Вкупен број на ноќевања во 2030	3.200.000	1.800.000	2.000.000
Севкупна годишна стапка на раст (СГСР)	2,0%	3,8%	0,2%

4. Дали националната цел е постигната?

Во однос на општите цели, се спроведуваат различни активности за истите да бидат подобрани или остварени, односно во Националната стратегија даден е акцент и дефинирани се некои од целите кои треба да бидат остварени до 2021 година.

Остварена е целта на реалистичното сценарио од 3.100.000 ноќевања уште во 2018 година кога бројот изнесувал 3.176.808. Трендот продолжил и во 2019 година, но во 2020 таа бројка е намалена на ниво под песимистичкото сценарио и тој тренд е продолжен и во 2021, иако бројот на ноќевања на туристите се зголемил.

Севкупната годишна стапка на раст (СГСР) за вкупниот број на ноќевања на туристите, е многу променлива и се движи помеѓу -48% и 36,3% во зависност од годината, во 2021 година СГСР за изнесува 36,3%, што значи дека 3 е **остварена целта од 6,4% севкупна годишна стапка на раст, од оптимистичното сценарио**. За жал, целата за остварен вкупен број на ноќевања во 2021 година не е постигната во ниту едно сценарио.

Вкупниот број на ноќевања на странските туристи во 2021 година изнесува **670.460** туристи, што значи дека е **далеку до остварување на целта која требала да се постигне во 2021**, според реалното сценарио од 1.600.000 ноќевања како и според песимистичкото сценарио од 1.400.000 ноќевања. Сето ова е резултат на рестрикциите за патување од пандемијата на светско ниво.

Севкупната годишна стапка на раст (СГСР) за број на ноќевања на странските туристи, е многу променлива и се движи помеѓу 165% и -84% во зависност од годината. Заради состојбата предизвикана од пандемијата, во 2020 година стапката е негативна и изнесува -83,9%, а во 2021 година јасно се гледа закрепнување на туризмот и скок од 165%. Со ова **се остварува целта и на оптимистичното сценарио** кое е зацртано на 9,6%, но треба да се напомене дека во однос на бројот на ноќевања изразени во вкупна бројка целта не е постигната.

Вкупниот број на ноќевања на домашните туристи во 2021 година изнесува **1.643.083** туристи, што значи дека е **остварена целта која требала да се постигне во 2021**, според реалното и оптимистичното сценарио.

Севкупната годишна стапка на раст (СГСР) за број на ноќевања на домашните туристи, е многу променлива и се движи помеѓу -14,2% и 13,8% во зависност од годината. Во 2020 година СГСР за изнесува -14,2% и има огромен пад поради пандемијата. Во 2021 година има раст од 13,7% со што е **остварена целта за реалистичното (1,9%) и оптимистичното сценарио (2,6%)**.

Клучни пораки за темата

- Учеството на туризмот во бруто – домашниот производ има променлив тренд и во 2019 изнесува 1,6%.
- Вкупниот број на туристи, бројот на странски туристи и бројот на домашни туристи во периодот од 2002 до 2021 година има развоен карактер. Вкупниот број се зголемил за 1,6 пати, бројот на странски туристи за 2,4 пати а бројот на домашни туристи за 1,3 пати. Во 2020 има пад во развојот на туризмот поради пандемијата и споредбено вкупниот број на туристи е практично вратен на нивоата од 2002. Во 2021 има закрепнување, но сеуште треба да се достигнат нивоата од 2019та.
- Вкупниот број на ноќевања на туристите, го следи развојниот карактер на бројот на туристи во периодот од 2002 до 2021 година и покрај двете пандемиски години вкупниот број на ноќевања се зголемил за 25%. Бројот на ноќевања на странски туристи од 2002 до 2021 се зголемил за 2,4 пати, а бројот на ноќевања на домашни туристи е практично непроменет.
- Гледано по статистички региони најголем број и ноќевања на туристи има во Југозападниот регион.
- Во однос на структурата на капацитетите за сместување, зголемувањата се присутни кај објектите од хотелски карактер, а намалувањата, пред сè, се во областа на бањски и климатски лекувалишта и пансиони, со што се подобрува квалитетот на капацитетите за сместување.
- Најголемиот дел од товарот на животната средина од туризмот е просторно и временски определен, т.е. концентриран на крајбрежјето во текот на летната сезона. Според проценетите податоци, отпадот што се создава во секторот туризам, претставува удел од 0,41%, во вкупната количина на создаден комунален отпад, односно користените водни ресурси од туризмот, претставуваат удел од 0,41% во вкупното количество на водни ресурси во Република Северна Македонија.

5. Кои активности се/треба да се преземат?

Согласно Националната Стратегија за развој на туризмот 2016-2021, подготвена од Министерството за Економија, осум клучни стратегии се дефинирани за поддржување на професионалниот туристички развој на Северна Македонија и тоа:

1. Подигање на свеста за Северна Република Македонија како привлечна туристичка дестинација.
2. Подобрување на привлечноста на Северна Македонија како туристичка дестинација.
3. Подобрување на организациските структури во туризмот
4. Подобрување на инвестициската клима за македонските претприемачи во однос на развојот на дополнителни капацитети за сместување
5. Подобрување на квалитетот и квантитетот на достапни податоци за туризмот
6. Подобрување на рамковните услови за развој на туризмот
7. Подобрување на знаењето и квалитетот на услугите и
8. Подобрување на свесноста за туризам кај локалното население.

Овие клучни стратегии содржат повеќе активности кои треба да се преземат, како на пример:

- развој и промоција на национални туристички рути
- реорганизирање на организациските структури за туризам на национално ниво
- спроведување на процес за класификација на хотели и да се стимулира развој на дополнителни туристички ознаки
- подобрување на општата инфраструктура и координација на активностите поврзани со туризмот и други активности.

Бидејќи развојот на туризмот носи и неоспорни оптоварувања на животната средина - зголемена емисија на загадувачки супстанции во воздухот и водата, поголеми количини на отпад, зголемена бучава и сообраќај, потреба од изградба на нова инфраструктура, промена на пределот предизвикана од изградба на објекти за туризмот, потребно е планирањето и активностите на туристичкиот сектор да се спроведат во согласност со заштитата на животната средина. Затоа, неопходно е темелно да се развива туризмот врз потребите на долгорочен одржлив развој, систематски и координирани планови за развој и туризам, кој ќе ги земе во предвид сите потенцијални негативни последици од туризмот врз животната средина.

Туризам - Листа на индикатори и нивниот прогрес

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
МК НИ 047 - 1	Туристички промет - Меѓународна туристичка посетеност	<ul style="list-style-type: none"> Зголемување на бројот на странски туристи. Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам. 	/	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта
МК НИ 047 - 2	Туристички промет - Престој на странски туристи	<p>Зголемување на бројот на ноќевања на странските туристи</p> <ul style="list-style-type: none"> Реалистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> Вкупен број на ноќевања – 1.600.000 Вкупен број на ноќевања – 3.400.000 Севкупна годишна стапка на раст (СГСР) - 8,2% Оптимистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> Вкупен број на ноќевања – 1.800.000 Вкупен број на ноќевања – 4.100.000 Севкупна годишна стапка на раст (СГСР) – 9,6% 	<p>2021 2030</p> <p>2021 2030</p>	↗ Позитивен растечки тренд	☑ Кон целта

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
МК НИ 047 - 3	Туристички промет - Домашна туристичка посетеност	<p>Зголемување на бројот на ноќевања на домашните туристи</p> <ul style="list-style-type: none"> Реалистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> Вкупен број на ноќевања – 1.500.000 Вкупен број на ноќевања – 1.800.000 Севкупна годишна стапка на раст (СГСП) - 1,9% Оптимистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> Вкупен број на ноќевања – 1.600.000 Вкупен број на ноќевања – 2.000.000 Севкупна годишна стапка на раст (СГСП) – 2,6% 	<p>2021 2030</p> <p>2021 2030</p>	<p>?</p> <p>Променлив тренд</p>	<p>☐ Мешан прогрес</p>
МК НИ 048	Туристички обем и динамика на капацитетите	<ul style="list-style-type: none"> Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам. Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси. Унапредување на сместувачките капацитети во туризмот. 	/	<p>↗ Позитивен растечки тренд</p> <p>↘ Позитивен опаѓачки тренд</p>	<p>☑ Кон целта</p>

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
МК НИ 049	Местото на туризмот во економијата	Зголемен придонес на учеството на додадената вредност од туризам во вкупниот БДП на земјата	/	 Променлив тренд	☒ Далеку од целта
МК НИ 094	Интензитет на туризмот	<p>Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Реалистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> – Вкупен број на ноќевања – 3.100.000 – Вкупен број на ноќевања – 5.200.000 – Свкупна годишна стапка на раст (СГСП) - 5,3% ▪ Оптимистично сценарио <ul style="list-style-type: none"> – Вкупен број на ноќевања – 3.400.000 – Вкупен број на ноќевања – 6.100.000 – Свкупна годишна стапка на раст (СГСП) – 6,4% 	<p>2021 2030</p> <p>2021 2030</p>	↗ Позитивен растечки тренд	☒ Кон целта
МК НИ 095	Отпад од туризмот	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на 	/	↘ Негативен растечки тренд	☒ Далеку од целта

Код на индикатор	Име на индикатор	Цел	Кога треба целта да се оствари	Тренд	Каде сме кон остварување на целта
		одржливо управување со комуналниот отпад од туризмот.			
МК НИ 096	Користење на водни ресурси од туризмот	<ul style="list-style-type: none"> Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливо користење на водните ресурси и аспектите на животната средина во секторот туризам. 	/	 Променлив тренд	 Мешан прогрес

Позитивен развој

- Позитивен растечки тренд
- Позитивен опаѓачки тренд
- Кон целта

Неутрален развој

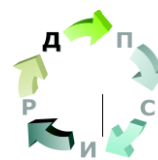
- Постојан тренд
- Променлив тренд
- Мешан прогрес

Негативен развој

- Негативен растечки тренд
- Негативен опаѓачки тренд
- Далеку од целта

МК – НИ 047-1

ТУРИСТИЧКИ ПРОМЕТ - Меѓународна туристичка посетеност

Дефиниција

Индикаторот го покажува вкупниот број на странски туристи по години на ниво на држава и според статистичките региони и структурата на посетителите по земја на припадност.

Единици

- Број

Клучно прашање за креирање на политиката

Дали бројот на туристи има развојна димензија и каква е регионалната распределба на туристите?

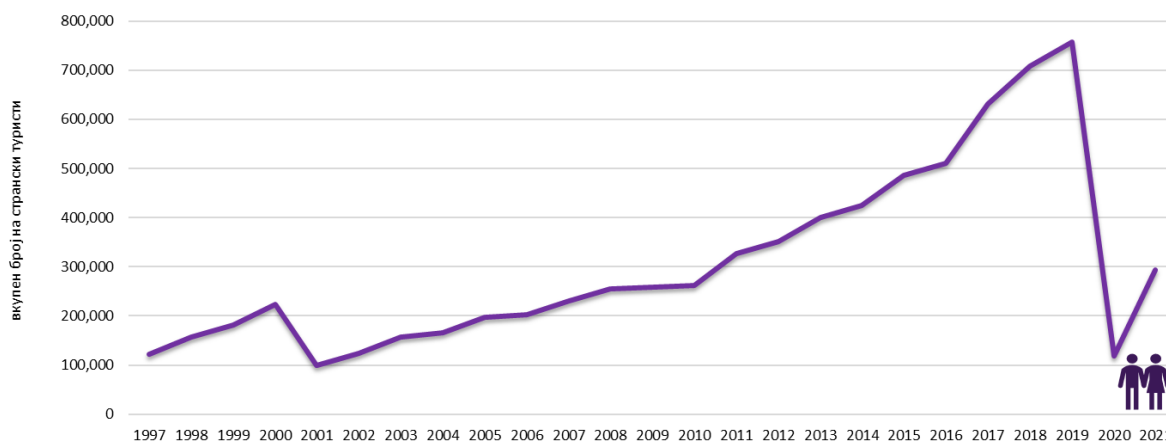
Клучна порака

Во однос на меѓународната туристичка посетеност, вкупниот број на странски туристи во 2019 во однос на 1997 има развоен карактер, односно тренд на зголемување од 6,2 пати. Во 2020 како резултат на пандемијата предизвикана од Ковид-19, туризмот беше еден од најпогодените сектори. Бројот на странски туристи во 2020 во однос на 2019 се има намалено за 84%. Во 2021 година се гледа закрепнување на туристичкиот сектор и се гледа раст во однос на 2020 година од 1,5 пати.

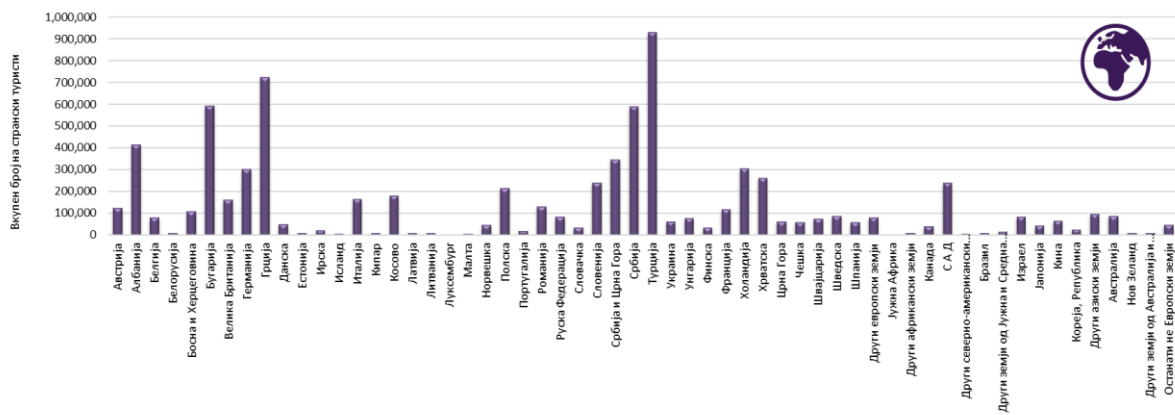
Турција има значителен удел во бројот на странски туристи во Република Северна Македонија во разгледуваниот период со 931,429 туристи. Гледано по статистички региони најголем број странски туристи пристигнале во Југозападниот и Скопскиот регион. Во однос на доаѓањето на странски туристи по видови места, најголем број туристи има во Скопје со вкупно 2.805.196 туристи, а најмал број во бањските места со 69.095 туристи.

Со оглед на тоа дека туризмот претставува организирана дејност, неопходно е следење на овие показатели и активирање на организациските структури во заштитата на животната средина и нејзиното унапредување преку навремени интервенции и плански активности.

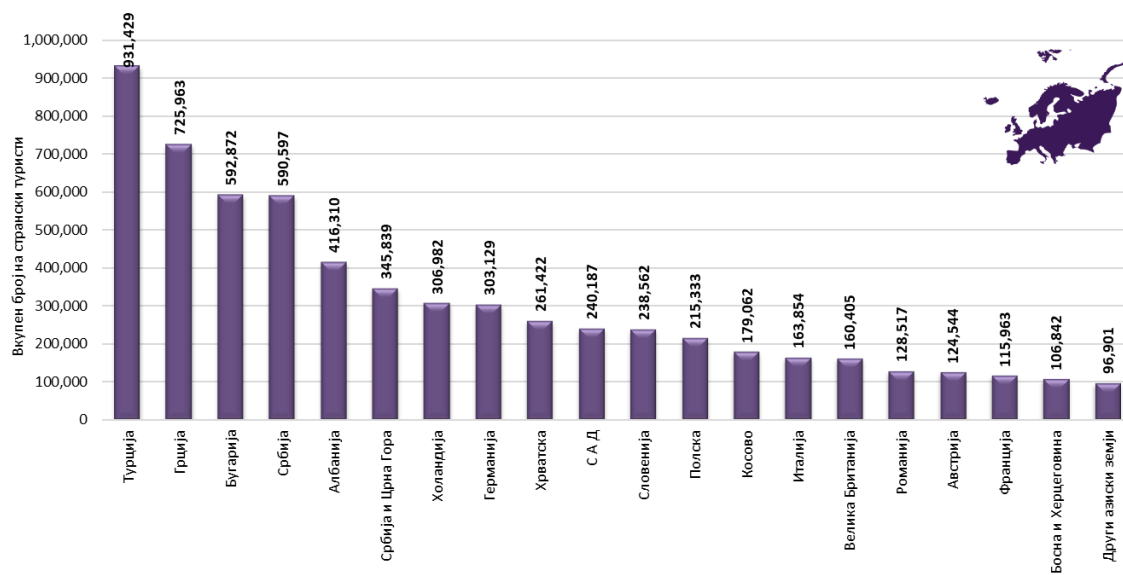
Слика 1. Вкупен број на странски туристи

Слика 2. Вкупен број на странски туристи по земја на припадност во разгледуваниот период

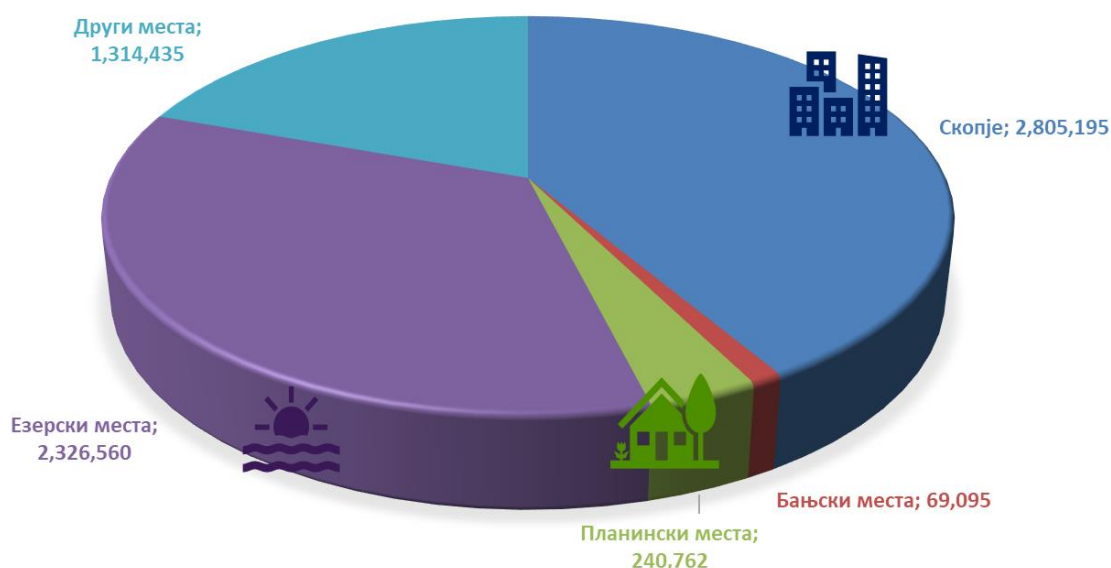
Слика 3. Држави кои имаат значителен удел во бројот на странски туристи во разгледуваниот период

Слика 4. Доаѓања на странски туристи според статистички региони во разгледуваниот период

Слика 5. Доаѓања на странски туристи по видови места во периодот од 2003 до 2020 година

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Од податоците на сликите може да се воочи дека Република Северна Македонија е посетена од голем број на земји во светот. Преовладуваат туристи од Европа, Северна Америка, Азија, и Австралија. Во структурата на посетеност во анализираниот период, доминантно место заземаат туристите од непосредното опкружување, односно Европа. Водечко место во првите дваесет држави кои имаат значителен удел во вкупниот број на странски туристи, имаат туристите од Турција, Грција, Бугарија, Србија и Албанија, додека од останатите континенти најмногубројни се туристите од Соединетите Американски Држави. Развојот на атрактивната и рецептивната база на Република Северна Македонија треба да овозможи поголема присуство на туристи од западноевропските земји кои имаат поголема туристичка традиција, а со тоа и повисоко туристичко културно ниво. До 2019 година постои за одредени земји значителен тренд на зголемување, како за туристите од Малта за 90,6 пати. Исто така од 1997 до 2019 година има зголемување за 6,2 пати во вкупниот број на странски туристи. Но, со пандемијата предизвикана од Ковид-19 во 2020 година туризмот претрпе големи падови и бројот на странски туристи за дадената година изнесува 118.206 или пад од 6,4 пати во однос на 2019. Со надминување на здравствена криза во 2021 година се бележи закрепнување на туристичкиот сектор и во однос на 2020 година имаме зголемување на бројот на туристи за 1,5 пати (293.963 туристи).

Турција, во разгледуваниот период, има најголем удел од 12,2%, односно 931.429 туристи, додека Јужна Африка има најмал удел од 0,02%, односно 1.690 туристи, во вкупниот број на странски туристи во Република Северна Македонија.

Според регионалната дистрибуција водечки регионални центри се Скопскиот со 3.152.208 туристи и Југозападниот регион со 2.321.454 туристи, што укажува на два диференцирани региона со различни карактеристики. Во Југозападниот регион доминира атрактивноста на ресурсите, а во Скопскиот можност за деловни активности. Останатите регионални целини поседуваат алтернативни можности кои произлегуваат од различните животни средини, затоа е важно да се следи посетеноста на странските туристи во поглед на редистрибуцијата на посетеноста.

Во однос на доаѓањето на странски туристи по видови места, најголем удел во вкупниот број на туристи има во Скопје со 41,5%, потоа езерски туристички места со 34,4%, други места со удел од 19,5%, планински места со удел од 3,6% и најмал удел имаат бањските места со 1,0% во вкупниот број на туристи.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците за туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат.

Цели

- Зголемување на бројот на странски туристи.
- Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам.
- Определување на подрачја од приоритетно значење за развој на туризмот.
- Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси.
- Заштита на природното богатство и биодиверзитетот во туристичките дестинации.
- Воведување и спроведување на законска регулатива во областа на туризмот, која ќе пропишува заштита на животната средина.
- Промовирање на органско фармерство, производство на здрава храна и особено, традиционално производство на некои производи (на пример, сирење, вино), производство на мед, одгледување на билки итн.
- Промовирање на одредени типови на туризам како што се вински туризам, ловечки туризам, следење на птици итн.

Обврска за известување

- Годишно до EUROSTAT
- Светска туристичка организација WTO
- Годишен статистички преглед за туризам и други услуги
- Петгодишна анкета за странски туристи во сместувачките објекти

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Климатски промени, Вода, Природа, Отпад, Енергија, Транспорт, Бучава, Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 047-1	Временска покриеност	1997-2020
Име на индикаторот	Туристички промет - Меѓународна туристичка посетеност	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д, П	Датум на последна верзија	05.07.2022
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова

Фреквенција на публикување	на	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk
----------------------------	----	---------	---------	--

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 047-1

Туристички
промет -
Меѓународна
туристичка
посетеност

ЕЕА - Европска агенција за животна средина   нема еквивалент

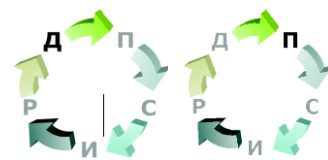
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа   нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина   нема еквивалент

SDG - Цели за одржлив развој   6, Clean water and sanitation
11, Sustainable cities and communities
12, Responsible consumption and production

GGI - Индикатори за зелен раст   да

Кружна економија   не

Дефиниција

Индикаторот го покажува вкупниот број на ноќевања на странски туристи по години на ниво на држава и според статистичките региони. Исто така, ја покажува структурата на ноќевањата и просечниот престој на туристите по земја на припадност.

Единици

- Број

Клучно прашање за креирање на политиката

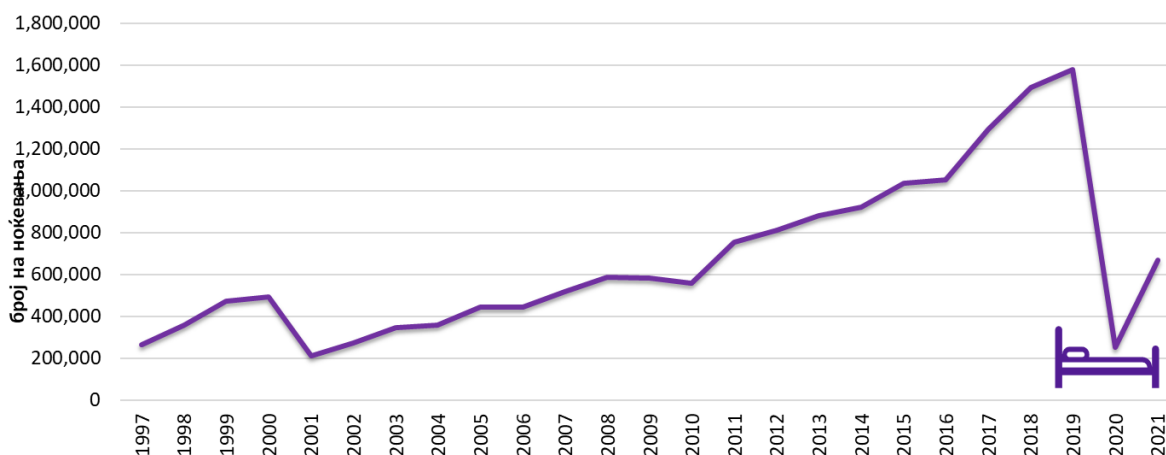
Каков е трендот на ноќевања на странски туристи во Република Северна Македонија и каква е регионалната распределба?

Клучна порака

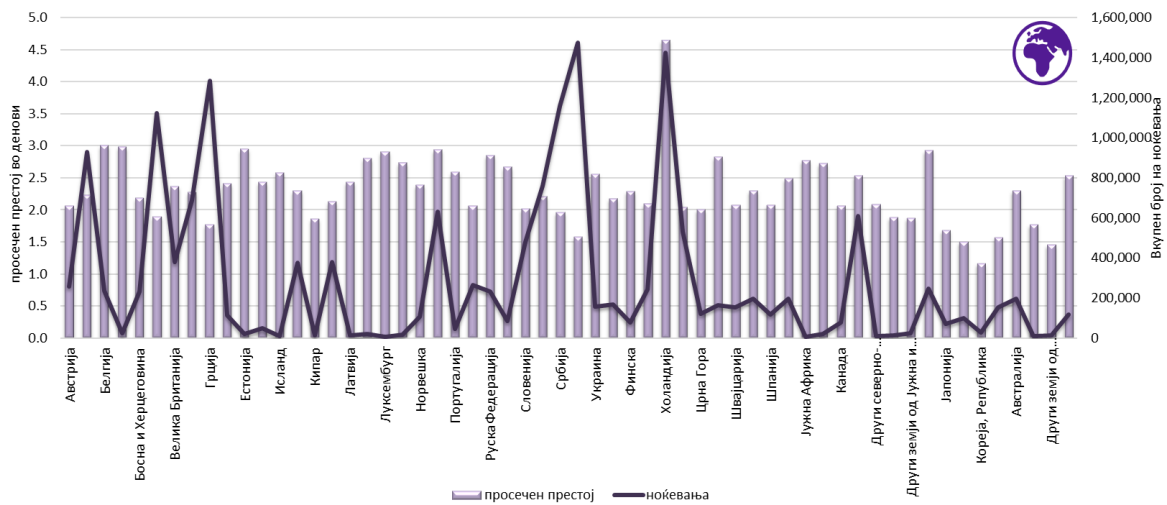
Во поглед на меѓународната туристичка посетеност, ноќевањата на странски туристи во разгледуваниот период имаат тренд на зголемување, со драстичен пад во 2020 поради пандемијата предизвикана од Ковид-19 каде бројот на ноќевања е скоро изедначен со нивоата од 1997. Во 2021 има закрепнување на бројот на ноќевања и нивниот број е зголемен за 2,6 пати во однос на претходната година.

Холандија има значителен удел во ноќевањата на странски туристи во Македонија, во разгледуваниот период со 4,6 дена просечен престој на туристите. Гледано по статистички региони најголем број ноќевања се остварени во Југозападниот и Скопскиот регион. Во однос на ноќевањата на странски туристи по видови места, за 2021 најголем број ноќевања се остварени во Скопскиот регион со 270.737 ноќевања, а најмал број на бањските места со 22.158 ноќевања.

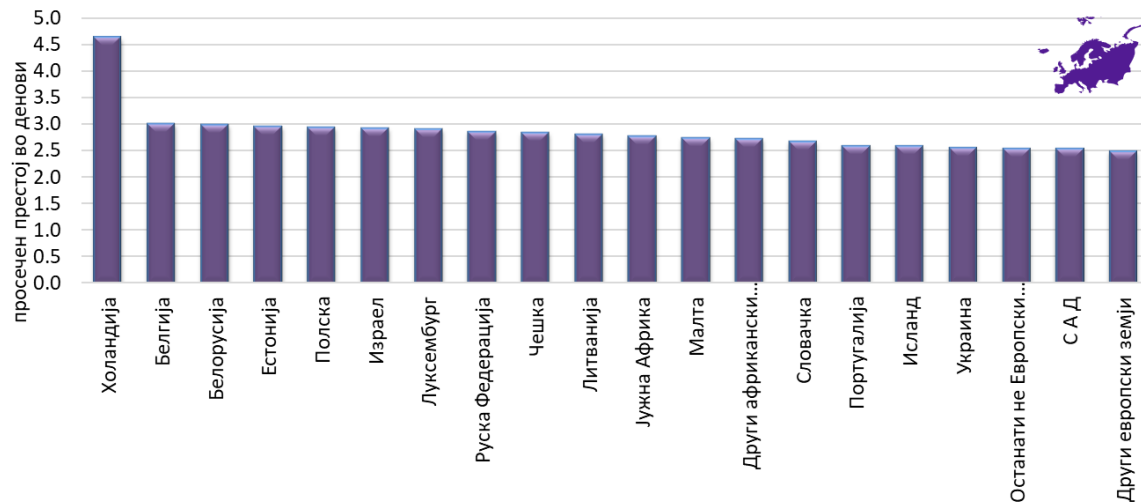
Слика 1. Вкупен број на ноќевања на странски туристи

Слика 2. Вкупен број на ноќевања и просечен престој на странски туристи по земја на припадност

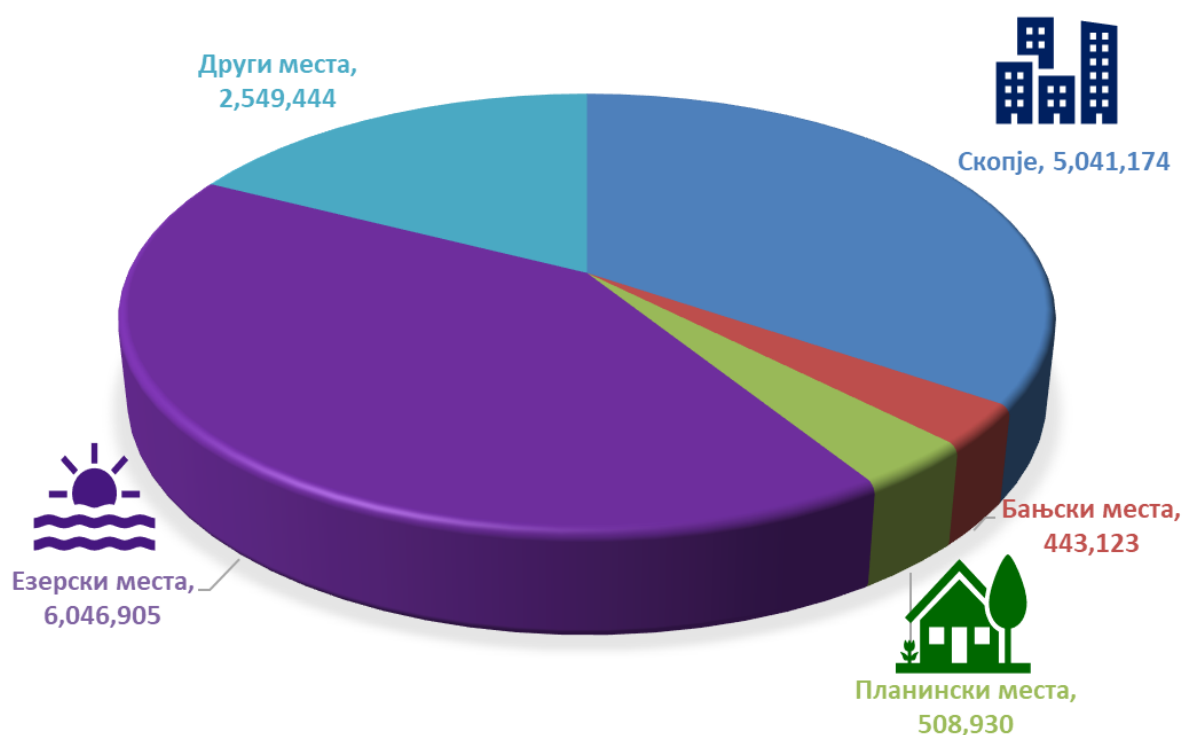
Слика 3. Држави кои имаат значителен удел во просечниот престој на странски туристи

Слика 4. Ноќевања на странски туристи според статистички региони

Слика 5. Ноќевања на странски туристи по видови места во периодот од 2003 до 2021

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Ноќевањата ја следат посетеноста на странски туристи во Република Северна Македонија. Од сумираните резултати може да се воочи дека најголем број ноќевања оствариле туристите од Европските земји, Холандија е земја која има најголем удел во просечниот престој на туристите и изнесува 4,6 дена. Од останатите континенти најголем просечен престој имаат туристите од Јужна Африка со 2,77 дена. Следењето на движењата овозможува да следиме во која мерка атрактивноста на животната средина се приспособува кон барањата на овие посетители.

Странските ноќевања доживуваат скок во 2021 во однос на 2020 за 2.6 пати, ова се должи на намалените рестрикции за патување во време на пандемија. Со вкупен број од 670.460 ноќевања, реалистичните цели за 2021 за зголемување на бројот на ноќевања на странските туристи сепак не се постигнати.

Регионалната дистрибуција на странските остварени ноќевања, покажува дека туристите во 2021 оствариле најголем број ноќевања во Скопскиот регион, кој опфаќа урбана средина. По Скопскиот регион следува Југозападниот регион. Следењето на односите во регионалната дистрибуција на ноќевања, остварени од странски туристи, овозможува согледувања за преземените мерки за остварување на ноќевања во други регионални целини со посебни вредности.

Просечниот престој на странски туристи, овозможува да го следиме нивото на преокупираност со карактеристиките на животната средина. Од сликата може да се воочи дека странските туристи релативно кратко престојуваат во Република Северна Македонија. Оваа должина изнесува просечно околу 2,3 дена во анализираниот период што е забележително заостанување во однос на просечниот престој на домашните туристи кој изнесува 4,44 дена.

Во однос на ноќевањата на странски туристи по видови места, најголем удел во вкупниот број на ноќевања има во езерски места со 41,45%, потоа следи Скопје со 34,55%, други места со удел од 17,47%, планински места со удел од 3,5% и најмал удел имаат бањските места со 3% во вкупниот број на ноќевања.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците за туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат.

Цели

- Зголемување на бројот на ноќевања на странските туристи.
- Реалистично сценарио
  - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 1.600.000
  - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 3.400.000
  - Свкупна годишна стапка на раст (СГСР) - 8,2%
- Оптимистично сценарио
  - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 1.800.000
  - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 4.100.000
  - Свкупна годишна стапка на раст (СГСР) – 9,6%
- Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам.
- Определување на подрачја од приоритетно значење за развој на туризмот.
- Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси.
- Заштита на природното богатство и биодиверзитетот во туристичките дестинации.
- Воведување и спроведување на законска регулатива во областа на туризмот, која ќе пропишува заштита на животната средина.
- Промовирање на органско фармерство, производство на здрава храна и особено, традиционално производство на некои производи (на пример, сирење, вино), производство на мед, одгледување на билки итн.
- Промовирање на одредени типови на туризам како што се вински туризам, ловечки туризам, следење на птици итн.

Обврска за известување

- Годишно до EUROSTAT
- Светска туристичка организација WTO
- Годишен статистички преглед за туризам и други услуги
- Петтогодишна анкета за странски туристи во сместувачките објекти

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Климатски промени, Вода, Природа, Отпад, Енергија, Транспорт, Бучава, Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 047-2	Временска покриеност	1997-2021
Име на индикаторот	Туристички промет - Престој на странски туристи	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д, П	Датум на последна верзија	16.09.2021
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 047-2

Туристички промет - Престој на странски туристи

ЕЕА - Европска агенција за животна средина за нема еквивалент

UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина нема еквивалент

SDG - Цели за одржлив развој
6, Clean water and sanitation
11, Sustainable cities and communities
12, Responsible consumption and production

GGI - Индикатори за зелен раст да

Кружна економија не

Дефиниција

Индикаторот го покажува вкупниот број, бројот на ноќевања и просечниот престој на домашни туристи по години на ниво на држава и според статистичките региони.

Единици

- Број

Клучно прашање за креирање на политиката

Дали бројот на домашни туристи, ноќевањата и просечниот престој имаат развојна димензија?

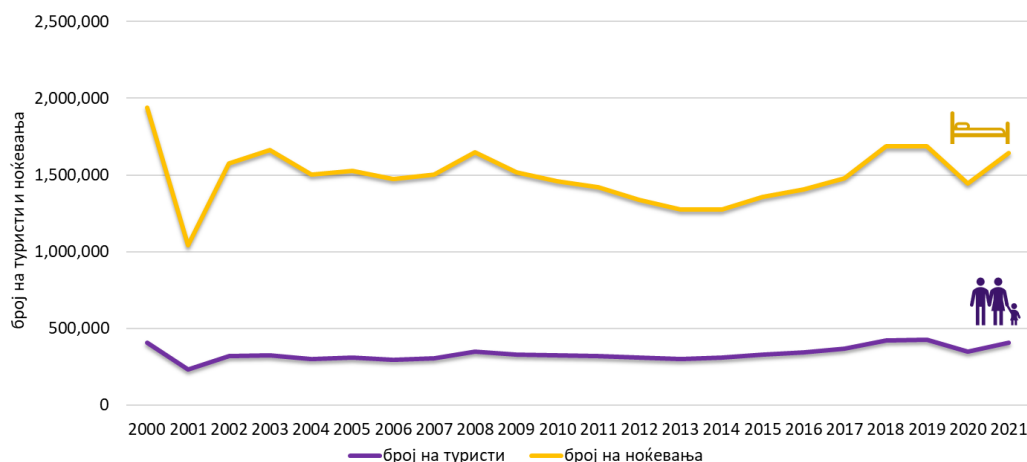
Клучна порака

Во поглед на домашната туристичка посетеност, вкупниот број на туристи во целокупниот разгледуван период не прикажува пораст, односно нивоата во 2021 се еднакви со нивоата од 2000. По туристичкиот пад предизвикан од Ковид-19 сега веќе во 2021 година се забележува закрепнување и во однос на претходната година имаме раст од 17%. Понатаму, може да се забележи дека остварените ноќевања не ја следат туристичката посетеност и во разгледуваниот период има тренд на опаѓање од 15,3%. Просечниот престој на домашните туристи од 4,7 дена во 2000 година, се намалил на 4,02 дена во 2021 година, што претставува пад од 15,3%. Гледано по статистички региони најголем број и ноќевања на домашни туристи има во Југозападниот регион, а најмал во Североисточниот регион.

Во поглед на целите за зголемување на бројот и ноќевањата на домашните туристи истите се остварени и во реалистичното и оптимистичкото сценарио за 2021 година, каде бројот на ноќевања изнесувал 1.643.083.

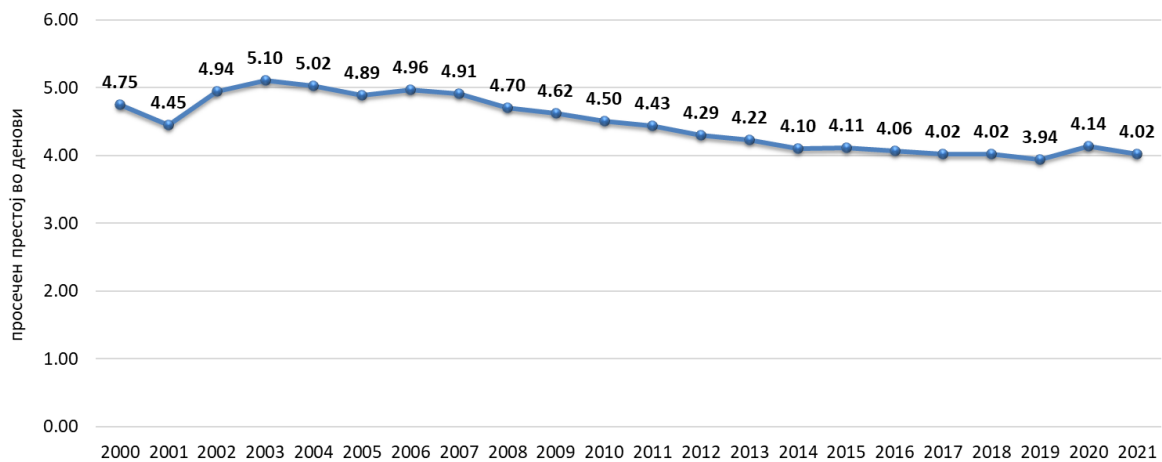
Во однос на вкупното доаѓањето на домашни туристи по видови места, најголем број домашни туристи има во езерските места со 3.922.170 туристи, а најмал број во Бањските места со 398.179 туристи. Во однос на вкупите ноќевања на домашните туристи по видови места, најголем број ноќевања има во езерските места со 21.365.802 ноќевања, а најмал број во Скопје со 690.973 ноќевања.

Слика 1. Вкупен број на домашни туристи и број на ноќевања

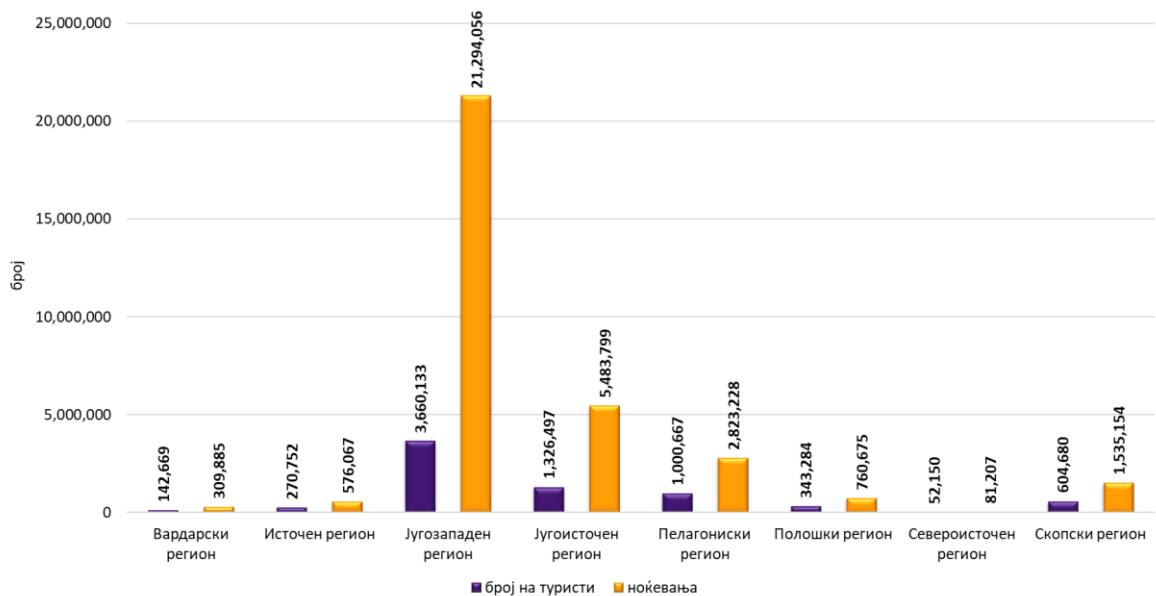

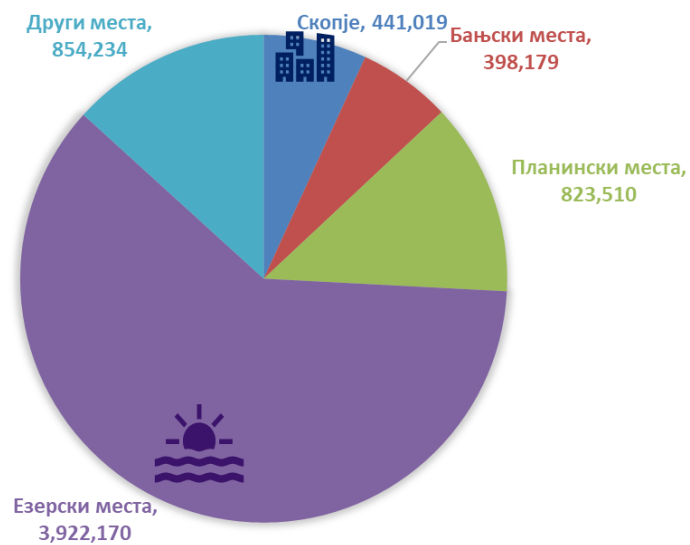
Слика 2. Просечен престој на домашни туристи

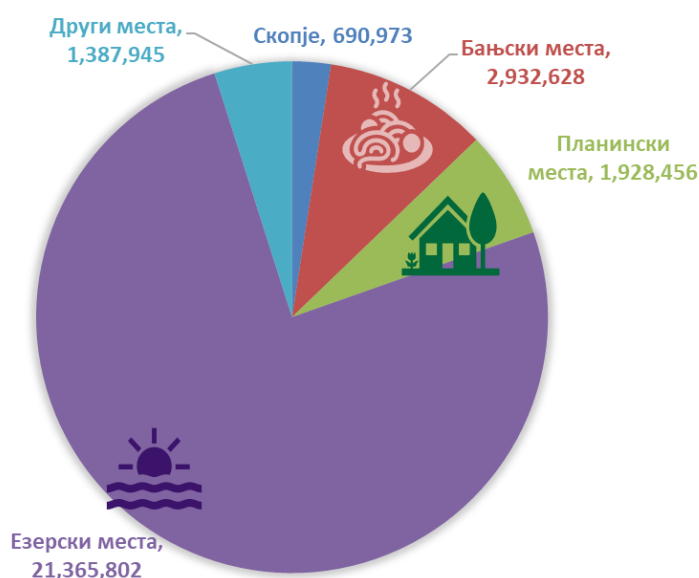
Слика 3. Број на домашни туристи и број на ноќевања според статистички региони

Слика 4. Доаѓања на домашни туристи по видови места во периодот од 2003 до 2021 година

Слика 5. Ноќевања на домашни туристи по видови места во периодот од 2003 до 2021 година

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Вкупниот број на домашни туристи во 2021 во однос на 2000 не покажува никаков пораст, односно бројот на домашни туристи е на нивоата од 2000 година. Во однос на претходната 2020та година, во 2021 има раст на вкупниот број на домашни туристи од 17%. Растот во голема мера се должи и на олабавените здравствените мерки во однос на Ковид-19. Во 2019 година има најголем број на домашни туристи, а во 2001 година има најмал број на туристи. Слични карактеристики бележат и остварените ноќевања од страна на домашните туристи, односно најголем број ноќевања е остварен во 2000 година, а во 2001 година има најмал број на ноќевања. За жал, може да се забележи дека остварените ноќевања не ја следат туристичката посетеност и во разгледуваниот период има тренд на опаѓање од 15.3%. И во поглед на просечниот престој, резултатите ги одразуваат овие односи, односно од 2007 до 2017 година има значителен пад во бројот на ноќевањата. Најмал просечен престој од 3,9 дена има во 2019 година, а најголем во 2003 година од 5,1 ден. Просечниот престој на домашните туристи од 4,7 дена во 2000 година, се намалил на 4,02 дена во 2020 година, што претставува пад од 15.3%.

Доминантен регион во поглед на дистрибуцијата на домашните туристи е Југозападниот регион што може да се оцени како поволност, но и нерамномерна дистрибуција. Следењето на овие показатели треба да овозможи следење на бројот на домашни туристи и во другите регионални целини како одраз на афирмацијата на елементите на животната средина во туристичката понуда на домашниот туристички пазар.

Исто така може да се види дека остварените ноќевања ја следат туристичката посетеност како одраз на атрактивноста на животната средина така што најголем број ноќевања има во Југозападниот регион. Следењето на ноќевањата ќе овозможи во која мерка регионалните целини ќе ја подобрат атрактивната основа како фактор за остварување на поголем број ноќевања.

Во однос на доаѓањето на домашни туристи по видови места, најголем удел во вкупниот број на туристи има во езерските места со 60,5%, потоа следат други места со 13,5%, планински места со удел од 12,9%, Скопје со 6,8% и најмал удел има бањските места со удел од 6,3% во вкупниот број на туристи.

Во однос на ноќевањата на домашните туристи по видови места, најголем удел во вкупниот број на ноќевања има во езерските места со 75,3%, потоа следат бањските места со 10,5%, планински места со удел од 6,9%, други места со удел од 5,0% и најмал удел има Скопје со 2,4% во вкупниот број на ноќевања.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците за туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат.

Цели

- Зголемување на бројот и ноќевањата на домашните туристи.
- Реалистично сценарио
  - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 1.500.000
  - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 1.800.000
  - Свкупна годишна стапка на раст (СГСП) - 1,9%
- Оптимистично сценарио
  - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 1.600.000
  - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 2.000.000
  - Свкупна годишна стапка на раст (СГСП) – 2,6%
- Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам.
- Определување на подрачја од приоритетно значење за развој на туризмот.
- Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси.
- Заштита на природното богатство и биодиверзитетот во туристичките дестинации.
- Воведување и спроведување на законска регулатива во областа на туризмот, која ќе пропишува заштита на животната средина.
- Промовирање на органско фармерство, производство на здрава храна и особено, традиционално производство на некои производи (на пример, сирење, вино), производство на мед, одгледување на билки итн.
- Промовирање на одредени типови на туризам како што се вински туризам, ловечки туризам, следење на птици итн.

Обврска за известување

- Годишно до EUROSTAT
- Светска туристичка организација WTO
- Годишен статистички преглед за туризам и други услуги
- Петгодишна анкета за странски туристи во сместувачките објекти

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Климатски промени, Вода, Природа, Отпад, Енергија, Транспорт, Бучава, Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 047-3	Временска покриеност	2000-2021
Име на индикаторот	Туристички промет - Домашна туристичка посетеност	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д, П	Датум на последна верзија	16.09.2022
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 047-3

Туристички промет - Домашна туристичка посетеност

ЕЕА - Европска агенција за животна средина   нема еквивалент

UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа   нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина   нема еквивалент

SDG - Цели за одржлив развој   6, Clean water and sanitation
11, Sustainable cities and communities
12, Responsible consumption and production

GGI - Индикатори за зелен раст   да

Кружна економија   не

ТУРИСТИЧКИ ОБЕМ И ДИНАМИКА НА КАПАЦИТЕТИТЕ

Дефиниција

Индикаторот го покажува бројот на објекти за сместување, соби и легла, како вкупен број по години и учеството на одделните видови сместувачки капацитети во вкупниот број.

Единици

- Број на објекти, број на соби и број на легла.

Клучно прашање за креирање на политиката

Какво е влијанието на сместувачките капацитети врз животната средина?

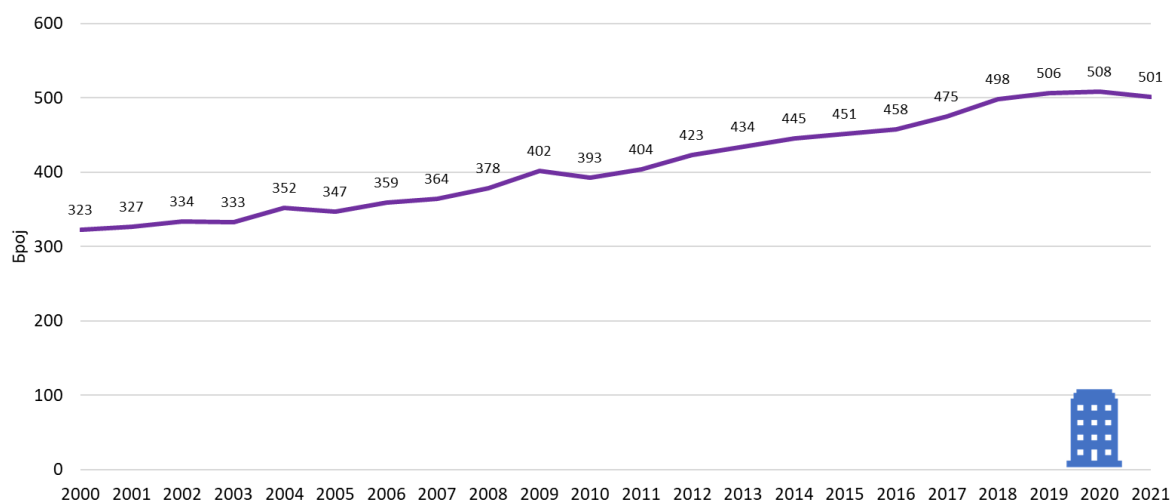
Клучна порака

Вкупниот број на капацитети за сместување – објекти во периодот од 2000 до 2021 година има тенденција на пораст од 55,1%. Бројот на соби има пораст од 10,7%, а бројот на легла има пораст од 4,3%, што се должи на подобрување на стандардот во објектите за сместување.

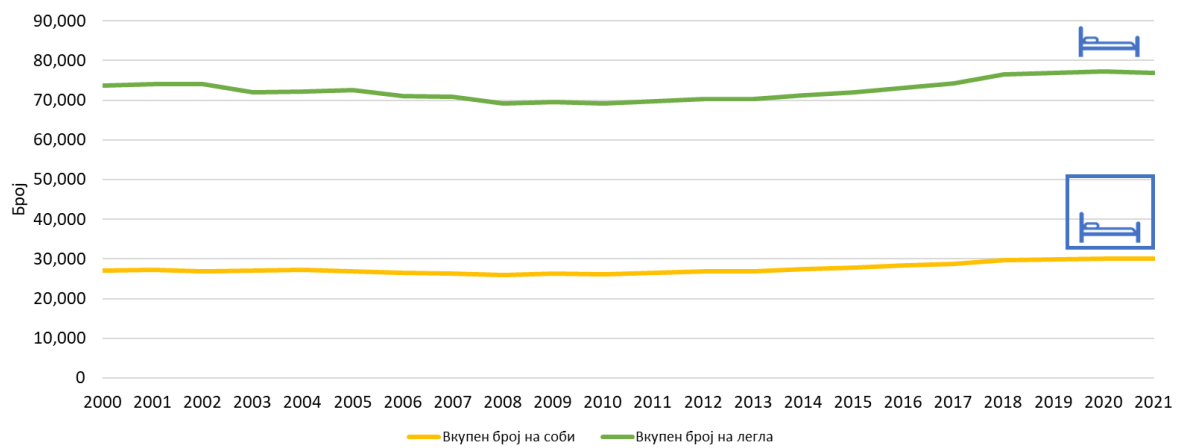
Во однос на структурата на капацитетите за сместување важно е да се акцентира дека зголемувањата се присутни кај објектите од хотелски карактер, а намалувањата, пред сè, се во областа на бањски и климатски лекувалишта и пансионии. Бројот на хотелските капацитети во 2021 година во однос на 2008 пораснал за 146,7%, бројот на бањски и климатски лекувалишта се намалил за 50,0%, а бројот на пансионии за 100%.

Во секторот туризам треба да се спроведат мерки за вложувања во сместувачките капацитети, со цел зајакнување на привлечноста и комодитетот во истите, со фокус на оптимизација на бројот на кревети во постојните сместувачки капацитети, модернизација, подобрување и реновирање и изградба на нови поголеми капацитети.

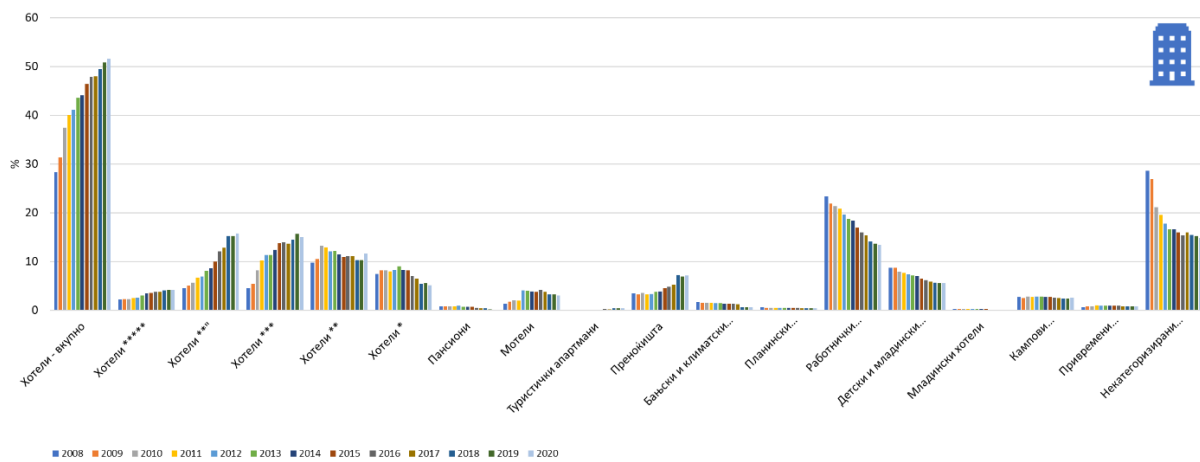
Слика 1. Вкупен број на капацитети за сместување – објекти

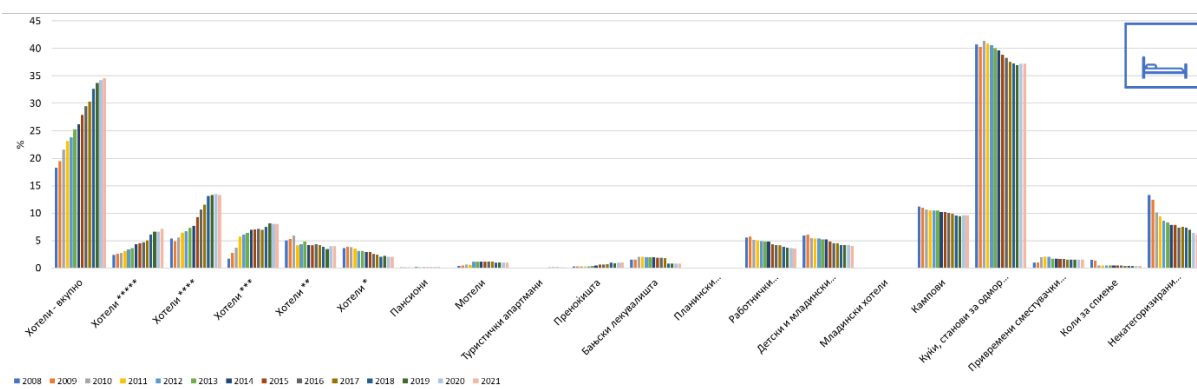
Слика 2. Вкупен број на капацитети за сместување – соби и легла

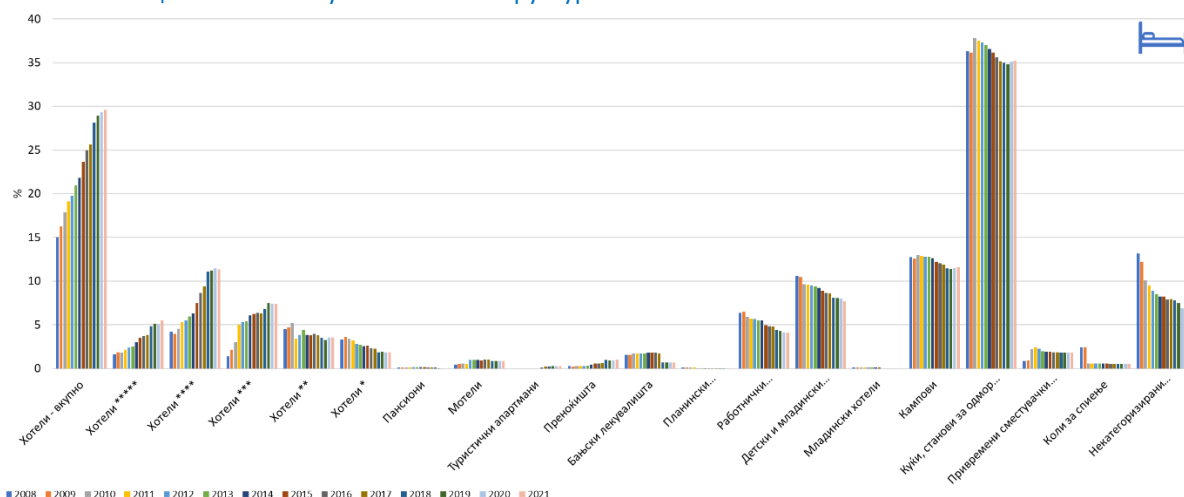
Слика 3. Капацитети за сместување – објекти структура

Слика 4. Капацитети за сместување – соби структура

Слика 5. Капацитети за сместување – легла структура

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Сместувачките капацитети претставуваат супра структурни објекти кои овозможуваат посета и престој на туристите во определена животна средина. Нивното следење овозможува да се согледа развојот на регионот.

За прв пат во 2008 година се вовеле статистичко следење на објектите за сместување со ѕвездички. Категоризацијата на објектите со ѕвездички не може да се поврзе по автоматизам со категоризацијата со која претходно се следеа објектите, и поради тоа има прекин во годишните серии на податоци.

Вкупниот број на капацитети за сместување – објекти во периодот од 2000 до 2021 година има тенденција на пораст од 55,1%. Бројот на соби има пораст од 10,7%, а бројот на легла има пораст од 4,3%, што се должи на подобрување на стандардот во објектите за сместување.

Во однос на структурата на капацитетите за сместување важно е да се акцентира дека зголемувањата се присутни кај објектите од хотелски карактер, а намалувањата, пред сè, се во областа на бањски и климатски лекувалишта и пансиони. Бројот на хотелските капацитети во 2021 година во однос на 2008 пораснал за 146,7%, бројот на бањски и климатски лекувалишта се намалил за 50,0%, а бројот на пансиони за 100%. Ова може да се оцени како позитивна тенденција затоа што е плод на трансформација на некомерцијалниот во комерцијален сектор, кој во поголема мерка ќе мора да ги почитува стандардите за заштита на животната средина.

Бројот на соби и легла најмногу се зголемил во категоријата на хотели со три ѕвезди, и тоа соби за 5,4 пати а легла за 5,9 пати. Во категоријата на преноќишта бројот на соби и легла има најголем пораст. Бројот на соби се зголемил 3,6 пати, а бројот на легла 4,3 пати. Во категоријата на коли за спиење бројот на соби и легла има најголем пад и тоа, 67% (соби) и 77% (легла).

Бројот на сместувачки единици може да има позитивно и негативно влијание. Позитивните влијанија се сврзани со правилното искористување на просторот за лоцирање на капацитетите, а негативно кога на несоодветен начин се окупира просторот со сместувачки капацитети.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Тенденција на развој на сместувачки единици.

Учество на одделните видови сместувачки капацитети во вкупниот број.

Цели

- Интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам.
- Поттикнување на размена на најдобра практика меѓу јавните и приватните туристички интереси.
- Унапредување на сместувачките капацитети во туризмот.

Обврска за известување

- Статистички годишник
- WTO
- EUROSTAT

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Климатски промени, Вода, Природа, Отпад, Енергија, Транспорт, Бучава, Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 048	Временска покриеност	2000-2021
Име на индикаторот	Туристички обем и динамика на капацитетите	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	С, П	Датум на последна верзија	27.09.2022
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

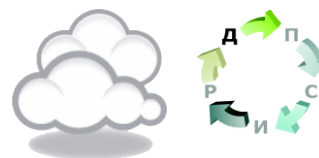

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 048

Туристички
обем и
динамика на
капацитетите

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	нема еквивалент
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	нема еквивалент
Каталог на индикатори за животна средина	нема еквивалент
SDG - Цели за одржлив развој	6, Clean water and sanitation 11, Sustainable cities and communities 12, Responsible consumption and production
GGI - Индикатори за зелен раст	да
Кружна економија	не

Дефиниција

Учеството во БДП претставува процентуално учество на бруто - додадената вредност од областа на туризмот во вкупниот бруто - домашен производ на национално ниво.

Единици

- Процент (%).

Клучно прашање за креирање на политиката

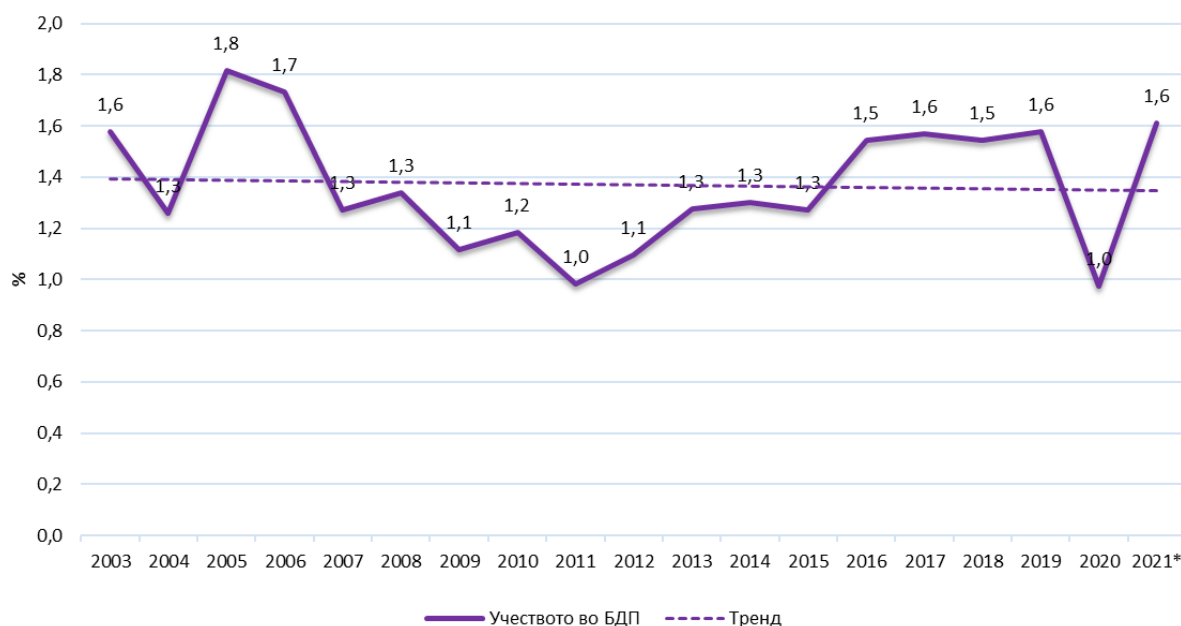
Какво е влијанието на туризмот кое се потпира на карактеристиките на животната средина врз економскиот развој на Република Северна Македонија?

Клучна порака

Учеството на Објекти за сместување и сервисни дејности со храна во бруто – домашниот производ има променлив тренд на опаѓање и раст, во 2021 изнесува 1,6% исто како на ниво од 2003 што укажува на многу мал удел на туризмот врз економскиот развој на Република Северна Македонија.

Од остварените приходи по основ на туристичка такса и даноци ќе се овозможи уредување и заштита на животната средина, а од остварените приходи ќе се отвори можност правните и физичките лица да ги подберат условите за живот и работни активности.

Слика 1. Учеството на Објекти за сместување и сервисни дејности со храна во БДП во %

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Од сликата се гледа дека учеството на Објекти за сместување и сервисни дејности со храна во БДП е релативно ниско и има опаѓачки карактеристики во периодот од 2003 до 2011 година, односно во 2011 споредено со 2003 година има пад од 37,6%. Учеството на Објекти за сместување и сервисни дејности со храна во БДП има пораст во периодот од 2011 до 2016 година од 57%, што укажува на поголемо учество на туризмот врз економскиот развој на Република Северна Македонија. Од 2016 па се до 2019 има постојан непроменлив тренд. Објекти за сместување и сервисни дејности со храна имале најголем удел во 2005 година со учество од 1,82%, а најмал од 0,98% во 2011 година. Следењето треба да овозможи увид во која мерка се подобруваат ефектите од туристичкиот развој во животната средина.

Од остварените приходи по основ на туристичка такса и даноци ќе се овозможи уредување и заштита на животната средина, а од остварените приходи ќе се отвори можност правните и физичките лица да ги подберат условите за живот и работни активности.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Учество на додадената вредност од туризам (Објекти за сместување и сервисни дејности со храна) во БДП.

Цели

- Зголемен придонес на учеството на додадената вредност од туризам во вкупниот БДП на земјата.

Обврска за известување

- Годишна публикација за бруто-домашен производ
- Статистички годишник

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 049	Временска покриеност	2003-2021
Име на индикаторот	Местото на туризмот во економијата	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д	Датум на последна верзија	31.10.2022
Тип	В	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 049 Местото на туризмот во економијата

ЕЕА - Европска агенција за животна средина	нема еквивалент
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	нема еквивалент
Каталог на индикатори за животна средина	нема еквивалент
SDG - Цели за одржлив развој	6, Clean water and sanitation 8, Decent work and economic growth 11, Sustainable cities and communities 12, Responsible consumption and production 15, Life on land
GGI - Индикатори за зелен раст	да
Кружна економија	не

Дефиниција

Индикаторот го следи интензитетот на туризмот по години на ниво на држава и според статистичките региони, што дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.). Потенцијалниот притисок на туризмот се изразува како однос меѓу бројот на ноќевања и бројот на жители, и бројот на туристи и бројот на жители.

Единици

- Број по глава на жител

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков тренд бележи интензитетот на туризмот на ниво на држава и според статистичките региони?

Клучна порака

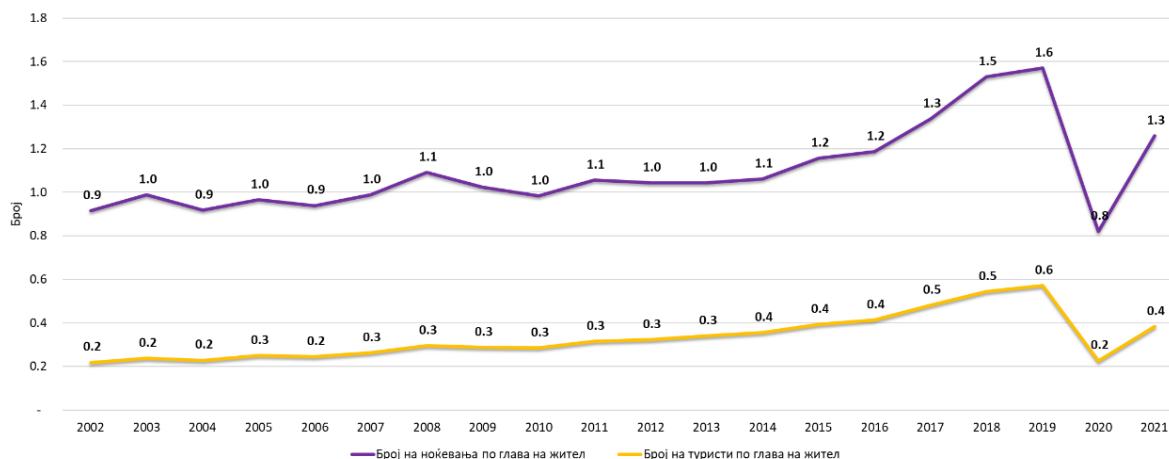
Бројот на ноќевања/туристи по глава на жител дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.).

Од податоците се гледа дека и бројот на ноќевања и туристи постојано се зголемува по глава на жител, на ниво на држава. Исклучок е 2020 година каде има значителен пад на туризмот поради пандемијата предизвикана од Ковид-19. Ако се спореди периодот од 2002, па се до 2021 може да се увиди раст на бројот на ноќевања по глава на жител за 38%. Сепак, нивоата пред пандемијата сеуште не се достигнати и имаме негативен биланс од 19,8%.

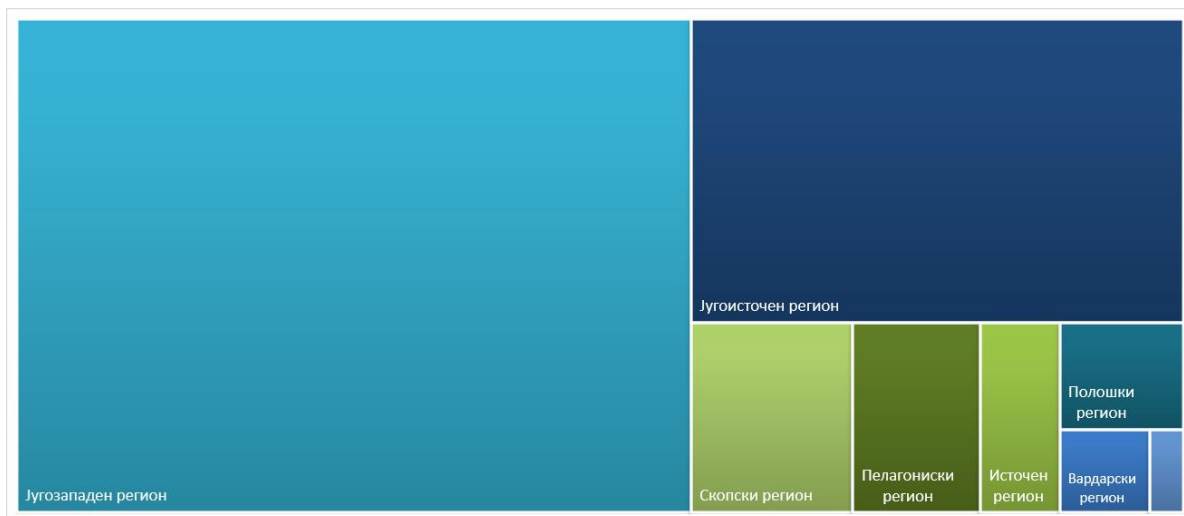
Разгледувано според регионалната дистрибуција во 2021 година бројот на ноќевања/туристи по глава на жител е најголем во Југозападниот регион, што ни укажува дека регионите со езерско крајбрежје имаат најголем интензитет на туризмот, додека Североисточниот регион и Вардарскиот имаат најмал интензитет на туризмот.

Интензитетот на туризмот се одвива со нееднаква постојаност во текот на целата година, односно има сезонска карактеристика. Имено, се забележуваат пикови најчесто во месеците јули и август, каде бројот на туристи и ноќевања е поголем во однос на останатиот период од годината и за 4-5 пати. Ова е особено изразено во регионите каде што се наоѓаат трите езера.

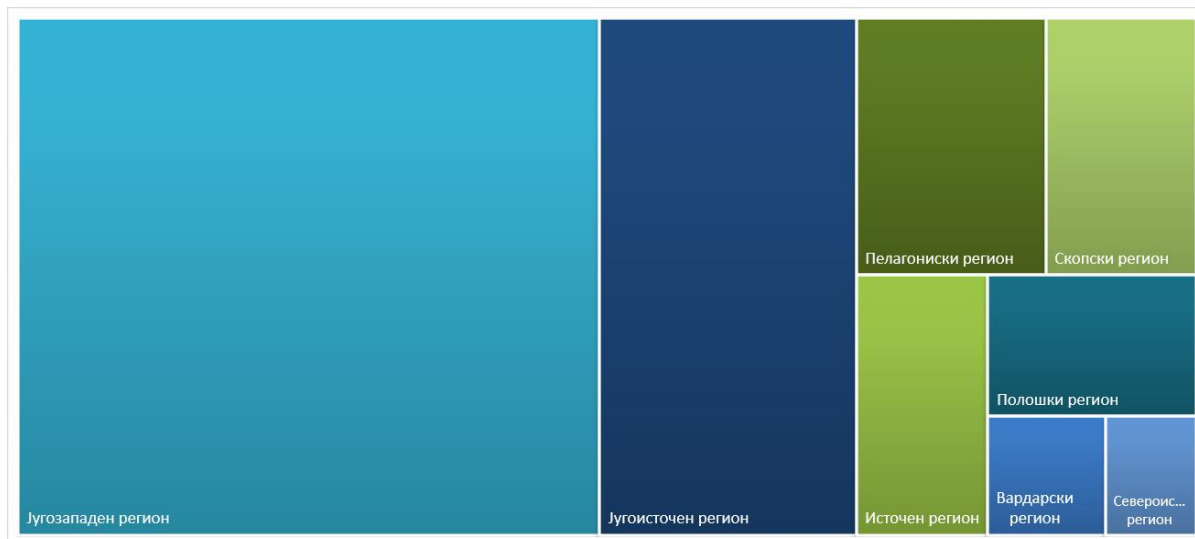
Слика 1. Интензитет на туризмот во Република Северна Македонија

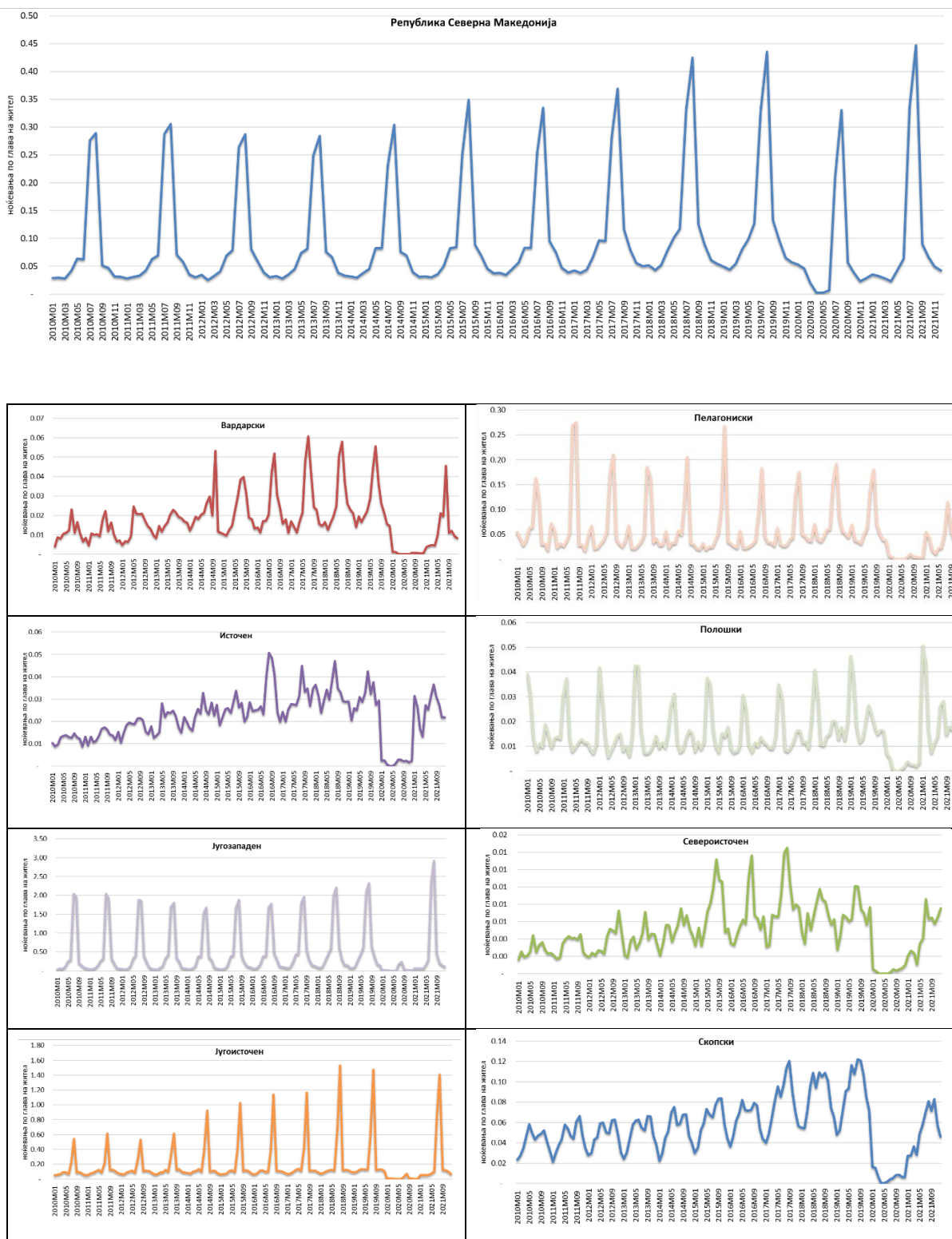
Слика 2. Интензитет на туризмот по региони - број на ноќевања по глава на жител, 2021

Слика 3. Интензитет на туризмот по региони - број на туристи по глава на жител, 2021

Слика 4. Сезонски карактер на туризмот на ниво на држава и по статистички региони - број на ноќевања по глава на жител, по месеци од 2010 до 2021 година

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Бројот на ноќевања/туристи по глава на жител дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.).

Од податоците во периодот од 2002 до 2021 година, се гледа дека бројот на ноќевања се зголемува по глава на жител и на ниво на држава се има зголемено за 38%. Процентот за толку голем временски период не изгледа како значително зголемување бидејќи во 2020 тој тренд е прекинат поради пандемијата со Ковид-19 и тогаш бројот на ноќевања е сведен скоро на нивоата од 2002. Во 2021 има закрепнување, но нивоата не се сеуште како пред пандемијата. Тие се со негативен биланс од 19,8% во поглед на бројот на ноќевања по глава на жител во однос на пред пандемиската 2019 година.

Во периодот од 2002 до 2021 година, се гледа дека бројот на туристи се зголемува по глава на жител и на ниво на држава се има зголемено за 75%. Бројот на туристи по глава на жител во 2021 гледа повторен раст од 69% во однос на претходната 2020 година, но во однос на пред пандемиската 2019 година имаме негативен биланс од 33%.

Разгледувано според регионалната дистрибуција во 2021 година бројот на ноќевања по глава на жител е најголем во Југозападниот регион, 6,9 ноќевања по глава на жител, по што следува Југоисточниот регион, 3,1 ноќевања по глава на жител, што ни укажува дека регионите со езерско крајбрежје имаат најголем интензитет на туризмот. Во истата година, Вардарскиот и Североисточниот регион имаат најмал интензитет на туризмот и тој изнесува 0,2 и 0,1 ноќевање по глава на жител соодветно.

И во однос на другиот показател, број на туристи по глава на жител, во 2021 година бројот на туристи по глава на жител е најголем во Југозападниот регион, 1,59 турист по глава на жител, по што следува Југоисточниот регион, 0,82 туристи по глава на жител, што ни укажува дека регионите со езерско крајбрежје имаат најголем интензитет на туризмот. Во истата година, Вардарскиот и Североисточниот регион имаат најмал интензитет на туризмот и изнесува соодветно 0,1 и 0,03 туристи по глава на жител.

Интензитетот на туризмот се одвива со нееднаква постојаност во текот на целата година, односно има сезонска карактеристика. Поголемиот број од туристите патуваат во одредена сезона лето или зима во зависност од дестинацијата.

Може да се забележи дека вкупниот интензитет на туризмот во земјата, а и по статистички региони, разгледуван по месеци има сезонски влијанија. Имено, се забележуваат пикови најчесто во месеците јули и август, каде бројот на туристи и ноќевања е поголем во однос на останатиот период од годината и за 4-5 пати. Ова е особено изразено во Југозападниот, Југоисточниот и Пелагонискиот регион, каде што се наоѓаат трите езера, додека спротивно на овие региони, во Полошкиот регион пиковите се забележуваат во јануари и февруари заради зимските скијачки центри. Скопскиот регион е карактеристичен по тоа што нема големи пикови, но податоците покажуваат зголемување на бројот на туристи најчесто во јуни и септември.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците за туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат.

Податоците за вкупното население се однесуваат на проценет број на жители на 31.12 во годината.

Индикаторот се пресметува како:

- однос на вкупниот број на ноќевања во Република Северна Македонија/статистички регион и вкупниот број на жители во Република Северна Македонија/статистички регион
- однос на вкупниот број на туристи во Република Северна Македонија/статистички регион и вкупниот број на жители во Република Северна Македонија/статистички регион

Цели

- Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливиот развој и аспектите на животната средина во секторот туризам.
  - Реалистично сценарио
    - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 3.100.000
    - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 5.200.000
    - Свкупна годишна стапка на раст (СГСР) - 5,3%
  - Оптимистично сценарио
    - Вкупен број на ноќевања во 2021 – 3.400.000
    - Вкупен број на ноќевања во 2030 – 6.100.000
    - Свкупна годишна стапка на раст (СГСР) – 6,4%
- Определување на подрачја од приоритетно значење за развој на туризмот.
- Заштита на природното богатство и биодиверзитетот во туристичките дестинации.
- Промовирање на органско фармерство, производство на здрава храна и особено, традиционално производство на некои производи (на пример, сирење, вино), производство на мед, одгледување на билки итн.
- Промовирање на одредени типови на туризам како што се вински туризам, ловечки туризам, следење на птици итн.

Обврска за известување

- Годишно до EUROSTAT
- Светска туристичка организација WTO
- Годишен статистички преглед за туризам и други услуги
- Петтогодишна анкета за странски туристи во сместувачките објекти

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Климатски промени, Вода, Природа, Отпад, Енергија, Транспорт, Бучава, Економија на животната средина и управување со ресурси
Код на индикаторот	МК НИ 094	Временска покриеност	2002-2021
Име на индикаторот	Интензитет на туризмот	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д	Датум на последна верзија	27.09.2022
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 094 Интензитет на туризмот

EEA - Европска агенција за животна средина	нема еквивалент
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа	нема еквивалент
Каталог на индикатори за животна средина	нема еквивалент
SDG - Цели за одржлив развој	6, Clean water and sanitation 11, Sustainable cities and communities 12, Responsible consumption and production
GGI - Индикатори за зелен раст	да
Кружна економија	не

Дефиниција

Индикаторот го покажува притисокот, од количеството на создаден комунален отпад од секторот туризам, врз животната средина, по години, на ниво на држава и по статистички региони.

Единици

- Милион m^3 /година, процент (%)

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е трендот на количеството на создаден отпад од секторот туризам, и колкав е удел во вкупното количество на комунален отпад?

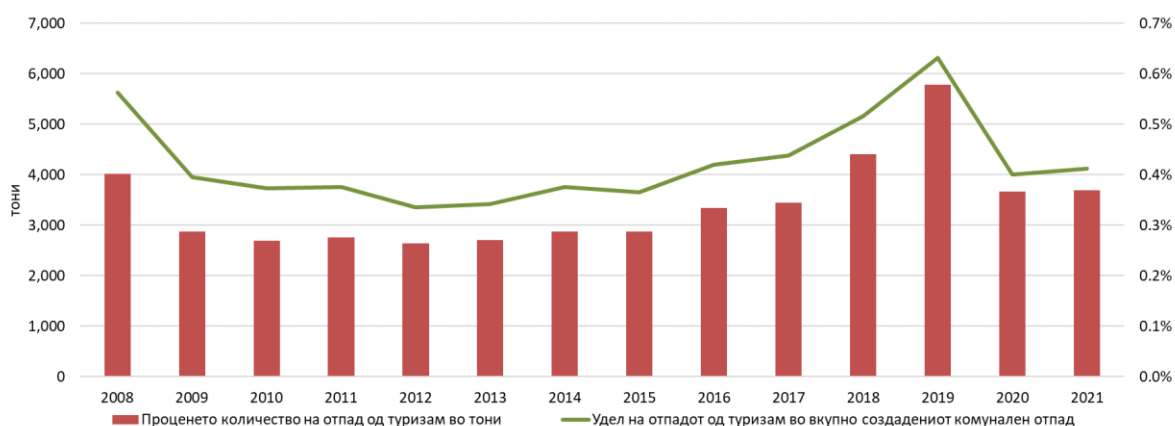
Клучна порака

Со растот на интензитетот на туризмот, според податоците од процената, количината на отпад од секторот за туризам пораснала во периодот од 2012 до 2021 година за 40%. Во 2021 година врз основа на процената, како и остварените ноќевања на туристите создадени се 3.695,47 тони отпад во секторот туризам, што претставува удел во вкупната количина на создаден комунален отпад со 0,41%. Количината на отпад од туризмот во 2021 година во однос на претходната година не покажува значителна разлика во пресметката (1%) која се должи на благото закрепнување на туризмот во комбинација со ново спроведениот попис на населението. Значителен пад на количеството отпад од туризмот од 37% има во 2020 година, во однос на претходната година, поради намалениот број на туристи како последица на пандемијата од Ковид-19. Најмал удел од 0,34% е проценет во 2012 и 2013 година.

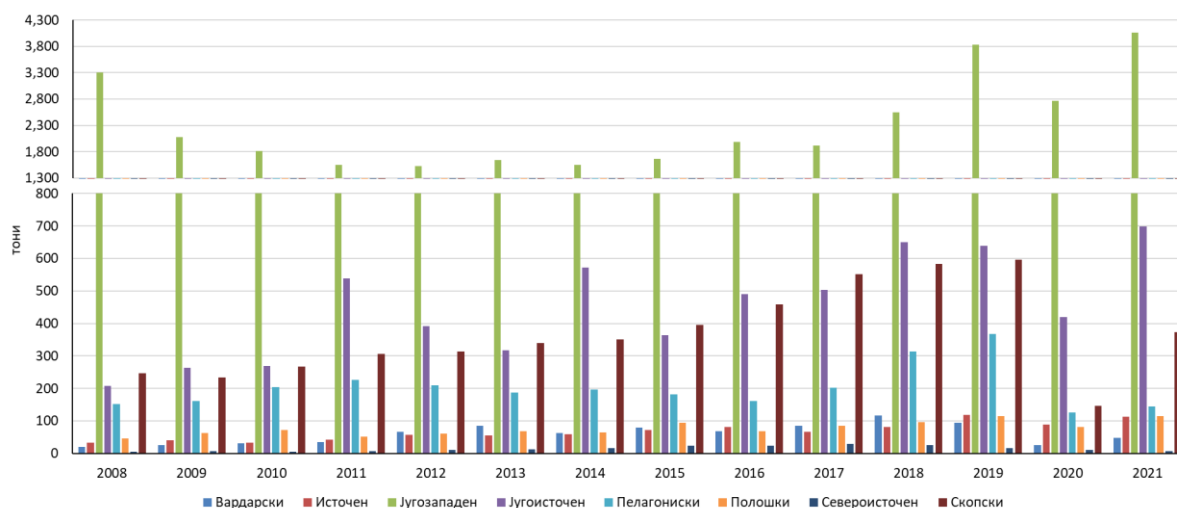
Разгледувајќи на ниво на статистички региони, може да се забележи дека Југозападниот регион генерира најмногу отпад создаден од туризмот и неговиот удел во вкупната количина на создаден комунален отпад се движи помеѓу 1,6% во 2014 и 2,37% во 2019 година. Најмал удел припаѓа на Североисточниот регион, каде отпадот од туризмот во овој регион учествува со 0,02% во вкупната количина на создаден комунален отпад, односно, удел од 0,1% во вкупниот отпад создаден од туристичкиот сектор во 2021 година.

Може да се констатира дека туризмот не е рамномерно распределен на целата територија на државата, со што и притисокот од создаденото количество на отпад некаде е поголемо.

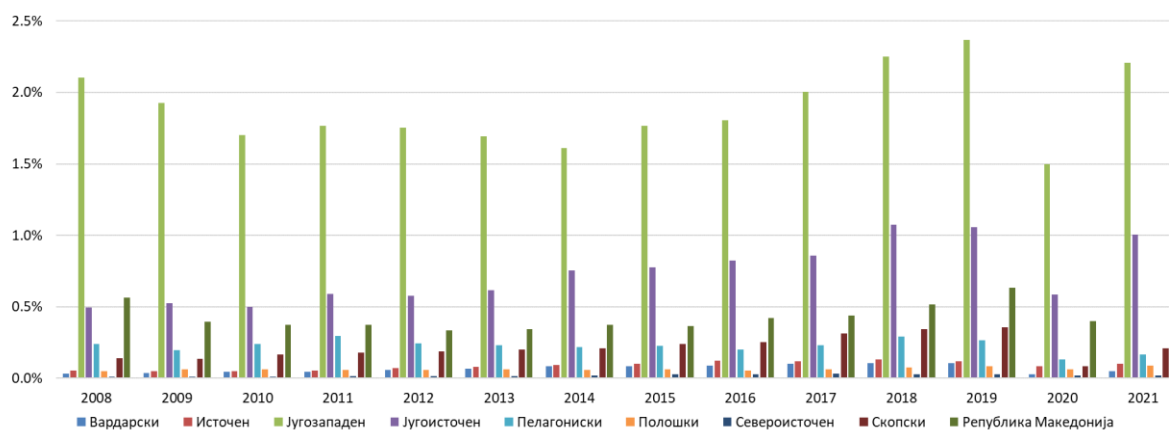
Слика 1. Проценето количество на отпад од туризам на ниво на целата земја

Слика 2. Проценето количество на отпад од туризам по статистички региони, тони

Слика 3. Процентот количество на отпад од туризам по статистички региони, проценти

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Интензитетот на туризмот дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.). Во периодот што се разгледува, интензитетот на туризмот е зголемен неколку пати, што значи дека и притисокот од количината на отпад создаден од туризмот се зголемува.

Покрај употребата на вода, најголем товар врз животната средина што доаѓа од туристичкиот сектор е зголемувањето на количината на отпад во текот на летната сезона.

Податоците за количеството на создаден комунален отпад од секторот туризам сè уште не се собираат, истите се проценети и се добиени со пресметка, согласно методологијата на EUROSTAT.

Со растот на интензитетот на туризмот, според податоците од процената, количината на отпад од секторот за туризам пораснала во периодот од 2012 до 2021 година за 40%. Во 2021 година врз основа на процената, како и остварените ноќевања на туристите создадени се 3.695,47 тони отпад во секторот туризам, што претставува удел во вкупната количина на создаден комунален отпад со 0,41%. Количината на отпад од туризмот во 2021 година во однос на претходната година не покажува значителна разлика во пресметката (1%) која се должи на благото закрепнување на туризмот во комбинација со ново спроведениот попис на населението. Значителен пад на количеството отпад од туризмот од 37% има во 2020 година, во однос на претходната година, поради намалениот број на туристи како последица на пандемијата од Ковид-19. Најмал удел од 0,34% е проценет во 2012 и 2013 година.

Разгледувајќи на ниво на статистички региони, може да се забележи дека Југозападниот регион генерира најмногу отпад создаден од туризмот и неговиот удел во вкупната количина на создаден комунален отпад се движи помеѓу 1,6% во 2014 и 2,37% во 2019 година. Уделот во количина на создаден комунален отпад на овој регион, просечно е поголем од уделот на вкупното количество на отпад од туризмот во вкупната количина на создаден комунален отпад за 4,5 пати, што е последица на најголем број на туристи и ноќевања во Југозападниот регион, односно најголем интензитет на туризмот.

Следствено на претходно кажаното, на ниво на статистички региони, може да се забележи дека и во уделот на вкупниот отпад создаден од туристичкиот сектор, во просек се генерира 63% во Југозападен регион, по што следува Југоисточен регион со просечен удел во вкупниот отпад создаден од туристичкиот сектор од 13%.

Најмал удел припаѓа на Североисточниот регион, каде отпадот од туризмот во овој регион учествува во просек од 0,4% во вкупниот отпад создаден од туристичкиот сектор.

Може да се констатира дека туризмот не е рамномерно распределен на целата територија на државата, со што и притисокот од создаденото количество на отпад некаде е поголемо.

Методологија

Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците се проценети, односно индикаторот се пресметува според методологијата на EUROSTAT опишана во “Methodological work on measuring the sustainable development of tourism, Part 2: Manual on sustainable development indicators of tourism” (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5834249/KS-DE-06-002-EN.PDF/178f8c9a-4a03-409c-b020-70ff7ef6803a>).

Производството на отпад од секторот за туризам се пресметува според формулата:

$$\text{Отпад од туризам} = \frac{\text{Вкупна количина на создаден комунален отпад} \times (\text{број на ноќевања на туристите} \times 1,2)}{(\text{број на жители} \times 365) + (\text{број на ноќевања на туристите} \times 1,2)}$$

При пресметувањето, вкупниот број на ноќевања на туристите (странски и домашни) се коригира за 20%. Имено, иако известувањето ги опфаќа сите субјекти кои обезбедуваат услуги за сместување во туристичките места, голем број ноќевања остануваат неоткриени, особено во приватното сместување. Затоа, вкупниот број ноќевања се множи со фактор 1,2.

Податоците за бројот на ноќевања на туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат. Податоците за вкупното население се однесуваат на проценет број на жители на 31.12 во годината.

Цели

- Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливо управување со комуналниот отпад од туризмот.

Обврска за известување

- Нема

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Вода, Отпад
Код на индикаторот	МК НИ 095	Временска покриеност	2008-2021
Име на индикаторот	Отпад од туризмот	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци

			од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	П	Датум на последна верзија	22.09.2022
Тип	А	Подготвено/ ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 095 Отпад од туризмот

ЕЕА - Европска агенција за животна средина   нема еквивалент

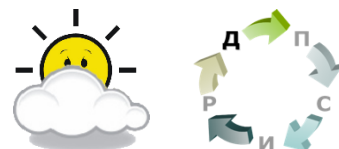
UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа   нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина   нема еквивалент

SDG - Цели за одржлив развој   6, Clean water and sanitation
11, Sustainable cities and communities
12, Responsible consumption and production

GGI - Индикатори за зелен раст   да

Кружна економија   не

КОРИСТЕЊЕ НА ВОДНИ РЕСУРСИ ОД ТУРИЗМОТ

Дефиниција

Индикаторот го покажува притисокот од секторот туризам на системот за водоснабдување по години на ниво на држава, изразено како количество на користени водни ресурси.

Единици

- Милион m^3 /година, процент (%)

Клучно прашање за креирање на политиката

Каков е трендот на количеството на користени водни ресурси од секторот туризам, и колкав е нивниот удел во вкупното користење на водни ресурси?

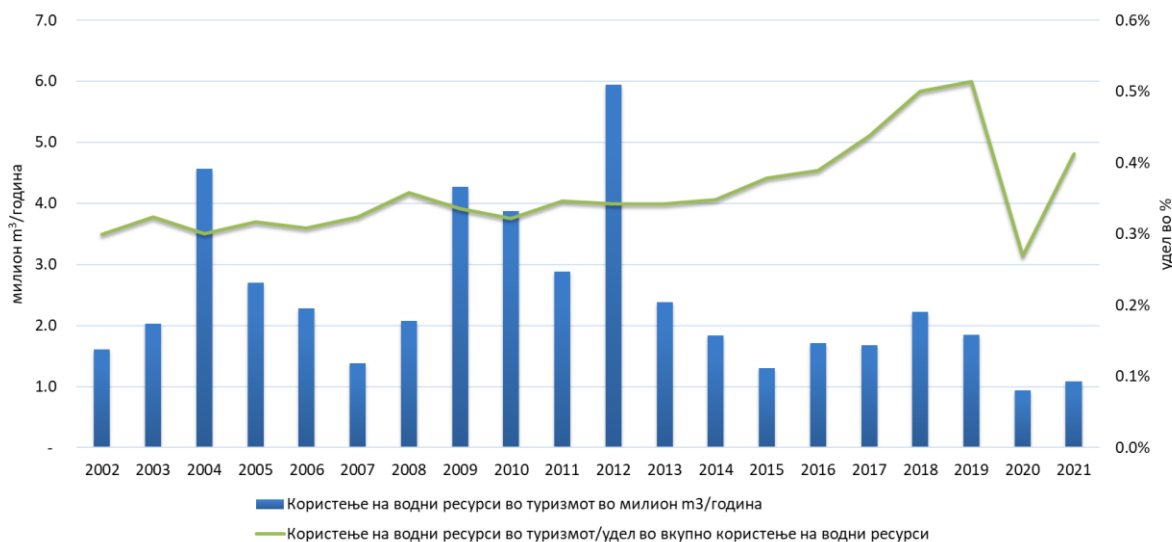
Клучна порака

Во периодот од 2002 до 2021 година, се забележува дека трендот на користената вода во туризмот изразена во милиони m^3 на година, има променлив тренд, и се движи помеѓу 0,93 и 5,94 милиони m^3 на година. Поради пандемијата со Ковид-19 во 2020 година има значителен пад од 42% на користењето на водните ресурси во туристичкиот сектор.

Според процената, уделот на користените водни ресурси во туризмот, во вкупното количество на водни ресурси, во 2021 година, во однос на 2002 година се зголемило за 37,6%, додека во однос на претходната 2020 година зголемувањето изнесува 53,3%.

Земајќи го предвид претходно кажаното, може да се заклучи дека според процената, учеството на потрошувачката на вода во туристичкиот сектор се движи помеѓу 0,27% и 0,51% во вкупното количество на водни ресурси во Република Северна Македонија.

Слика 1. Користење на водни ресурси во туризмот

Опфат на податоци: **excel**

Извор на податоци: При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика

Оценка

Интензитетот на туризмот дава проценка на притисокот на туризмот врз локалното население, туристичката дестинација и инфраструктурниот систем (водоснабдување, комунални услуги и сл.). Во период што се разгледува, интензитетот на туризмот е зголемен неколку пати, што значи дека и притисокот од туризмот врз вкупното количество на користени води се зголемува.

Податоците за користени водни ресурси во туристичкиот сектор сè уште не се собираат, податоците прикажани на Слика 1, се проценети и се добиени со пресметка.

Во периодот од 2002 до 2021 година, се забележува дека трендот на користената вода во туризмот изразена во милиони m³ на година, има променлив тренд, и се движи помеѓу 0,93 и 5,94 милиони m³ на година. Поради пандемијата со Ковид-19 во 2020 година има значителен пад од 42% на користењето на водните ресурси во туристичкиот сектор.

Според процената, уделот на користените водни ресурси во туризмот, во вкупното количество на водни ресурси, во 2021 година, во однос на 2002 година се зголемило за 37,6%, додека во однос на претходната 2020 година зголемувањето изнесува 53,3%.

Бидејќи најголем број туристи има во текот на летната туристичка сезона, се очекува дека потрошувачката на вода во овој период ќе биде зголемена, што значително ја оптоварува инфраструктурата за водоснабдување, особено во деловите од земјата каде што се езерата.

Земајќи го предвид претходно кажаното, од пресметките учеството на потрошувачката на вода во туристичкиот сектор се движи помеѓу 0,27% и 0,51% во вкупното количество на водни ресурси во Република Северна Македонија.

Методологија

- Методологија за пресметка на индикаторот

Податоците се проценети, односно индикаторот се пресметува според методологијата на EUROSTAT опишана во “Methodological work on measuring the sustainable development of tourism, Part 2: Manual on sustainable development indicators of tourism” (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3888793/5834249/KS-DE-06-002-EN.PDF/178f8c9a-4a03-409c-b020-70ff7ef6803a>).

Користењето на водни ресурси во секторот за туризам за Република Северна Македонија се пресметува според формулата:

$$\text{Користење на водни ресурси во туризмот} = \frac{\text{Вкупно користење на водни ресурси} \times (\text{број на ноќевања на туристите} \times 1,2)}{(\text{број на жители} \times 365) + (\text{број на ноќевања на туристите} \times 1,2)}$$

При пресметувањето, вкупниот број на ноќевања на туристите (странски и домашни) во Република Северна Македонија се коригира за 20%. Имено, иако известувањето ги опфаќа сите субјекти кои обезбедуваат услуги за сместување во туристичките места, голем број ноќевања остануваат неоткриени, особено во приватното сместување. Затоа, вкупниот број ноќевања се множи со фактор 1,2.

Податоците за бројот на ноќевања на туристите се добиени врз основа на редовните месечни извештаи на угостителските и другите деловни субјекти кои на туристите им даваат услуги за сместување, односно посредуваат во обезбедувањето на тие услуги. Извор на податоците се книгите за гости кои, според законските прописи, овие деловни субјекти задолжително треба да ги водат. Податоците за вкупното население се однесуваат на проценет број на жители на 31.12 во годината.

Цели

- Зголемување на бројот на туристи и ноќевања со интеграција на принципите на одржливо користење на водните ресурси и аспектите на животната средина во секторот туризам.

Обврска за известување

- Нема

Мета-податоци

Тема	Туризам	Поврзаност со други теми/сектори	Воздух, Вода
Код на индикаторот	МК НИ 096	Временска покриеност	2002-2021
Име на индикаторот	Користење на водни ресурси од туризмот	Извор на податоци	При пресметка на индикаторот користени се официјални податоци од Државен завод за статистика
Класификација по ДПСИР	Д	Датум на последна верзија	22.09.2022
Тип	А	Подготвено/ажурирано од:	Катерина Николовска Ана Димишкова
Фреквенција на публикување	Годишно	Контакт	е-пошта: K.Nikolovska@moepp.gov.mk a.dimishkova@moepp.gov.mk

Поврзаност со други индикатори

МК НИ 096 Користење на водни ресурси од туризмот

ЕЕА - Европска агенција за животна средина   нема еквивалент

UNECE - Економска комисија на Обединетите нации за Европа   нема еквивалент

Каталог на индикатори за животна средина   нема еквивалент

SDG - Цели за одржлив развој   6, Clean water and sanitation
11, Sustainable cities and communities
12, Responsible consumption and production

GGI - Индикатори за зелен раст   да

Кружна економија   не

ТУРИЗАМ	
ЗАКОНИ	
Законот за туристичка дејност	„Службен весник на РМ“ бр. 62/04, 89/08, 12/09, 17/11, 47/11, 53/11, 123/12, 164/13, 27/14, 116/15, 192/15 и 53/16
Закон за угостителска дејност	“Службен весник на РМ“ бр.62/04, 89/08, 115/10, 53/11, 141/12, 164/13, 187/13, 166/14, 199/14, 129/15, 192/15, 39/16, 53/16 и 71/16
Закон за заштита на природата	„Службен весник на РМ“ бр. 67/04, 14/06, 84/07, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13, 41/14, 146/15, 39/1, 63/16 и 113/18
Закон за животната средина	„Службен весник на РМ“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 129/15, 192/15, 39/16
Закон за водите	„Службен весник на РМ“ бр. 87/08, 6/09, 161/09, 83/10, 51/11, 44/12, 23/13, 163/13, 180/14, 146/15, 52/16
Закон за квалитетот на амбиентниот воздух	„Службен весник на РМ“ бр. 67/04, 92/07, 83/09, 35/10, 47/11, 59/12, 163/13, 10/15 и 146/15
Закон за отпад	„Службен весник на РМ“ бр. 68/04, 71/04, 107/07, 102/08, 143/08, 82/09, 124/10, 51/11, 123/12, 147/13, 163/13, 51/15, 146/15, 156/15, 192/15, 39/16, 63/16 и 31/20
Закон за бучава во животната средина	„Службен весник на РМ“ бр. 79/07, 124/10, 47/11 и 163/13
СТРАТЕГИИ И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ	
Национална стратегија за развој на туризмот (2016-2021)	
Национална стратегија за одржлив развој во Република Македонија (2009-2030)	
Стратегија за биолошка разновидност со акционен план (2018-2023)	
Стратегија за заштита на природата со акционен план (2017-2027)	
Просторен План на Република македонија (2004)	